

De statusrapportage: het landelijk beeld

*achtergronddocument monitor VMBO 2002,
gebaseerd op de regionale statusrapportages
van de samenwerkingsverbanden VO-SVO*

September 2002

Eva Voncken
Louise van de Venne
Pjotr Koopman

Inhoudsopgave

Vooraf	1
1 Samenvatting van het landelijk beeld	3
1.1 De ontwikkeling van de bestuurlijke vormgeving van de zorgstructuur	3
1.2 De inhoudelijke ontwikkeling van de zorgstructuur.....	4
1.3 Regionale samenwerking in beeld (infrastructuur).....	8
1.4 Profielschets van de samenwerkingsverbanden	9
2 De ontwikkeling van de bestuurlijke vormgeving van de zorgstructuur	11
2.1 De inbedding van de SVO-LOM- en SVO-MLK-scholen.....	11
2.2 Dekkend voorzieningenniveau.....	12
2.3 Bestuurlijke structuur	13
2.4 Zorgmodellen.....	14
3 De inhoudelijke ontwikkeling van de zorgstructuur	17
3.1 Visie, zorgplan en taken van het samenwerkingsverband	17
3.2 Projectplan Kwaliteit van zorg.....	20
3.3 Zorg/leerwegondersteunend onderwijs/praktijkonderwijs.....	23
3.3.1 <i>Leerwegondersteunend onderwijs</i>	24
3.3.2 <i>Praktijkonderwijs</i>	25
3.4 Toelating en registratie	27
3.5 Afstemming met derden	31
3.5.1 <i>Afstemming met gemeentelijk beleid</i>	31
3.5.2 <i>Afstemming met Bureau Jeugdzorg</i>	33
3.5.3 <i>Aansluiting met basisonderwijs en doorlopende leer- en zorglijnen</i> ..	34
3.6 Slot: evaluatie.....	36
4 Infrastructurele ontwikkeling van de leerwegen: regionale samenwerking in beeld	41
5 De slotsom: een ‘profielchets’ van de samenwerkingsverbanden	47
5.1 Integrale ontwikkeling.....	47
5.2 Regionale ontwikkeling.....	48
5.3 Kwalitatieve ontwikkeling.....	48
5.4 Cohesie in het samenwerkingsverband.....	49
Bijlage: lijst van gebruikte afkortingen	51

Vooraf

Het vernieuwings- en implementatietraject van het vmbo wordt jaarlijks op twee momenten in beeld gebracht door middel van de VMBO-monitor, die bestaat uit twee componenten. De ontwikkeling op de scholen wordt door Bureau Regioplan in kaart gebracht door middel van de Veldscan. Daarin wordt ondermeer bekeken hoe op VMBO-scholen de leerwegen en de zorg hun beslag krijgen. De insteek van de Veldscan is dus op schoolniveau. Het tweede deel van de VMBO-monitor bestaat uit het landelijk beeld van de samenwerkingsverbanden. In de monitor van de samenwerkingsverbanden die van oorsprong het kader vormen voor de ontwikkeling van de zorgstructuur, zowel bestuurlijk als inhoudelijk, komt daarnaast ook de infrastructurele ontwikkeling in de regio aan bod en wordt het functioneren van de samenwerkingsverbanden als zodanig bekeken.

Professionals, te weten de intermediaire organisaties –de VMBO-projectorganisatie, het Bestuurlijk Steunpunt en de Provincies-, stellen op grond van hun gezamenlijke expertise en ervaringen in het veld regionale statusrapportages op, die de voortgang binnen de 82 samenwerkingsverbanden VO-SVO beschrijven. De hoofdthema's zijn dus zowel de inhoudelijke als bestuurlijk-organisatorische vormgeving van de zorgstructuur als de infrastructurele ontwikkeling in de regio waarbinnen het proces gestalte krijgt.

Ten gevolge van een paar wijzigingen is het aantal samenwerkingsverbanden van 84 naar 82 gedaald: zes samenwerkingsverbanden zijn gefuseerd (tot 3 nieuwe samenwerkingsverbanden) en één samenwerkingsverband is gesplitst in twee nieuwe.

Een belangrijk uitgangspunt bij de monitor tot dusver is steeds vergelijkbaarheid met eerdere bevragingen geweest. Vergelijkingen met de uitkomsten van de VMBO-monitor 2001 worden in de tekst voorafgegaan door het symbool .

In de periode half mei tot en met begin juli 2002 is er, net als het jaar ervoor, door de statusteams van 82 samenwerkingsverbanden –81 regionale samenwerkingsverbanden en één landelijk reformatoerisch samenwerkingsverband- de regionale status opgemaakt. Dit jaar lag bij de uitvoering sterker dan voorgaande jaren de nadruk op face-to-face gesprekken met een vertegenwoordiging van de samenwerkingsverbanden.

Het gaat bij de monitor om een momentopname. En uiteraard ligt de praktijk vaak genuanceerder dan in een vragenlijst of status te vatten is. Bij een aantal ja/nee mogelijkheden is daarom om een toelichting gevraagd. Op basis van de statusrapportages 2002 is parallel aan het tot stand komen van de rapportage een nieuwe atlas opgesteld, vanwege de nieuwe fase in het proces aangeduid als 'uitvoeringsatlas'.

Deze rapportage start met een samenvatting van de bevindingen in hoofdstuk 1. Verder worden achtereenvolgens beschreven:

- De fusies en omzettingen en bestuurlijke vormgeving van de zorgstructuur (hoofdstuk 2);
- De inhoudelijke ontwikkeling van de zorgstructuur (in hoofdstuk 3);
- De infrastructurele ontwikkeling van de leerwegen: regionale arrangementen in voorbereiding (hoofdstuk 4);
- De slotsom: een 'profielchets' van de samenwerkingsverbanden (in hoofdstuk 5).

In bijlage 1 treft u een lijst aan van gebruikte afkortingen.

1 Samenvatting van het landelijk beeld

Rond het begin van de zomer van 2002 is voor de derde maal de VMBO-monitor uitgevoerd. Net als in voorgaande jaren is er per samenwerkingsverband een regionale statusrapportage opgesteld. Dat is gebeurd voor alle samenwerkingsverbanden, 82 in totaal. De informatie uit de statusrapportages vormt enerzijds de basis voor het verslag over het landelijk beeld, anderzijds voor de Uitvoeringsatlas VMBO. Net als in voorgaande jaren hebben de statusteams bestaande uit vertegenwoordigers van de VMBO Projectorganisatie, het Bestuurlijk Steunpunt en de Provincies zich gebogen over de statussen. Dit jaar lag het accent sterker dan voorgaande keren op mondelinge gesprekken met een vertegenwoordiging van de samenwerkingsverbanden.

Een nieuwe fase in het proces is aangebroken. Daarmee verschuift ook de inhoudelijke oriëntatie en de vraagstelling. De verandering is het grootst aan de kant van de infrastructuur zoals die traditiegetrouw door de Provincies in beeld gebracht werd. Het kwantitatieve beeld van het aanbod is door de nieuw ontstane situatie komen te vervallen en heeft plaats gemaakt voor een meer kwalitatief georiënteerde aanpak.

Op deze plaats volstaan we met een puntsgewijze presentatie van de belangrijkste resultaten.

1.1 De ontwikkeling van de bestuurlijke vormgeving van de zorgstructuur

Leerlingen die zorg nodig hebben hoeven niet meer apart het speciaal voortgezet onderwijs te volgen, maar worden zoveel mogelijk binnen het VMBO opgevangen en krijgen daar extra zorg. Op deze manier moeten zoveel mogelijk leerlingen met extra begeleiding/leerwegerondersteuning een diploma halen, dan wel een plek zien te vinden op de arbeidsmarkt in het geval van praktijkonderwijs. Samenwerkingsverbanden van scholen voor VMBO en VSO zijn verantwoordelijk voor de leerlingen die extra zorg nodig hebben.

1.1.1 Het bouwwerk van de zorgstructuur, de integratie van SVO-LOM en SVO-MLK dient per augustus 2002 gereed te zijn. Er blijken aan het begin van de zomer bij 5 samenwerkingsverbanden knelpunten te bestaan in relatie tot de inbedding van SVO-LOM en SVO-MLK-scholen. In twee gevallen geldt dit SVO-LOM-scholen en gaat het om problemen rond huisvesting en zorgbekostiging. In vier gevallen gaat het om knelpunten rond het Praktijkonderwijs, waar geplande fusies stagneren. In één samenwerkingsverband doen zich op beide vlakken nog knelpunten voor.

1.1.2 In 12 samenwerkingsverbanden is de situatie aan de orde dat een MLK-school eerst omgezet wordt naar Praktijkonderwijs en een jaar later met een VO-school samengaat tot een afdeling Praktijkonderwijs. Huisvesting en omvang van het Praktijkonderwijs liggen hier doorgaans aan ten grondslag.

1.1.3 Bijna de helft van de samenwerkingverbanden is van oordeel dat er, waar het gaat om Praktijkonderwijs en Leerwegerondersteunend onderwijs, een dekkend en evenwichtig voorzieningenaanbod tot stand is gekomen, zonder witte vlekken. Iets meer dan de helft zegt dat dit nog niet (helemaal) zo is. In een deel van de gevallen beoordeelt men de situatie wat breder (dan met de vraag bedoeld was) en wijst men het ontbreken van ZMOK-voorzieningen aan als

oorzaak. De situatie rond licenties bij bepaalde scholen en te grote afstanden zijn daar doorgaans debet aan. Ook capaciteitsproblemen of specifieke opvangvoorzieningen zijn hieraan debet. Meestal wordt deze situatie als knellend ervaren, omdat leerlingen niet geplaatst kunnen worden, omdat expertise ontbreekt (terwijl leerlingen wel opgevangen worden) of omdat leerlingen ver moeten reizen. Oplossingen worden verwacht van capaciteitsvergroting van het zorgaanbod en soms van het toekennen van LWOO-licenties; soms zoekt men het meer in de sfeer van herschikking van het samenwerkingsverband of samenwerking over de grenzen, in afstemming van de RVC-criteria en de REC-criteria of in deskundigheidsbevordering.

- 1.1.4 Samenwerkingsverbanden hebben hun bestuurlijke organisatie meestal in een stichting geregeld (bijna de helft), in iets mindere mate via een samenwerkingsovereenkomst (44%) en af en toe in een vereniging (11%).
- 1.1.5 Er zijn 28 samenwerkingsverbanden waar gewerkt wordt aan de vorming van een orthopedagogisch-didactisch centrum (OPDC); doorgaans opgehangen aan de Centrale Dienst, minder vaak verbonden aan een reguliere VO-school met fusie van het SVO-LOM. In de meeste gevallen gaat het om een OPDC met en zonder leerlingen.
- 1.1.6 In bijna de helft van de verbanden wordt er gewerkt aan een OPDD (een dienstencentrum ten behoeve van het samenwerkingsverband).
- 1.1.7 Er zijn 17 samenwerkingsverbanden waar noch een OPDC, noch een OPDD noch een nevenvestiging zorg aan de orde is; er zijn 4 samenwerkingsverbanden die alle drie de constructies kennen.
- 1.1.8 In bijna een derde van de samenwerkingsverbanden is het zorgmodel in zomer 2002 operationeel. In bijna een kwart van de verbanden verkeert het proces inmiddels in een ver gevorderd stadium. Eveneens een kwart verkeert nog in een beginstadium van uitvoering of heeft het stadium van bestuurlijke afronding bereikt. Vergeleken met de situatie in 2001 is er een verdere ontwikkeling in de richting van operationaliteit van het zorgmodel waar te nemen.
- 1.1.9 In uitvoeringstermen is 'het arrangement' (de zorgstructuur) in het overgrote deel van de samenwerkingsverbanden in 2002 gereed (69 in getal; 84%). Bij 12 echter bestaat er twijfel over de haalbaarheid en bij één samenwerkingsverband denkt men dat het arrangement in uitvoeringstermen in 2002 niet klaar zal zijn.
- 1.1.10 De helft van alle samenwerkingsverbanden is van mening dat de structuur van het samenwerkingsverband als een vliegwiel heeft gefunctioneerd voor de inhoudelijke ontwikkeling. Circa een vijfde van de samenwerkingsverbanden is deze mening niet toegedaan. Overigens hoeft dat vanuit de visie: 'structuur volgt inhoud' niet altijd een negatieve bevinding te zijn.

1.2 De inhoudelijke ontwikkeling van de zorgstructuur

- 1.2.1 In alle samenwerkingsverbanden op vier na is er sprake van een gezamenlijke gedeelde visie op zorg. Op vier gevallen na is die visie ook neergelegd in een gezamenlijk zorgplan. Hoewel er over de hele linie sprake is van een gestage groei van de relatie tussen de visie van het verband en het handelen van de scholen, wordt er hier en daar ook wat terughoudender gereageerd. Vrijwel overal zijn alle scholen betrokken bij de uitvoering van het zorgplan; op enkele plekken zijn dat uitsluitend de licentiehouders.
- 1.2.2 De zorgplannen, die de samenwerkingsverbanden verplicht jaarlijks moeten indienen, blijken niet in alle gevallen melding te maken van de wettelijk verplichte onderdelen. Met name

ontbreekt het nogal eens aan een omschrijving van de manier waarop ouders geïnformeerd worden en aan een beschrijving van de te verwachten resultaten.

- 1.2.3. De hoofdtak van het samenwerkingsverband (*de speciale zorg zo organiseren dat er voor alle leerlingen binnen het samenwerkingsverband die horen tot de doelgroep passend onderwijs aanwezig is*) komt in bijna alle zorgplannen aan bod, zo ook een aantal andere taken. Er zijn 11 samenwerkingsverbanden die minder dan de helft van de taken aan bod laten komen in hun zorgplan. De taak 'advisering van het bevoegd gezag over deskundigheidsbevordering van leraren' en de evaluatietak van de samenwerkingsverbanden komt relatief het minst vaak aan bod. Maar dat betekent niet dat er geen evaluatie van activiteiten wordt ondernomen (zie verder).
- 1.2.4 In de 'Regeling wijziging regeling samenwerkingsverbanden vo-svo 2001-2002 (in het kader van het kwaliteitstraject leerling-zorg VMBO en praktijkonderwijs) van september 2001 is de samenwerkingsverbanden gevraagd voor 1 december 2001 een projectplan aan te leveren waarin zij moeten opnemen welke doelen zij zich stellen waar het gaat om verbetering van de leerlingenzorg. Ook in de projectplannen 'Kwaliteit van Zorg' liggen de voorgenomen activiteiten het vaakst op het terrein van de hoofdtak van de samenwerkingsverbanden (zie vorige punt). Daarnaast is deskundigheidsbevordering vaak aan de orde. Te zien is dat afstemming met gemeenten en jeugdbeleid nauwelijks onderwerp van 'Kwaliteit van zorg' vormen, zo ook niet evaluatieonderzoek. Meestal intensificeert men met 'Kwaliteit van Zorg' de eerder ingezette lijn uit het zorgplan; in een kwart van de gevallen heeft men nieuwe onderwerpen of doelen gekozen. Diensten en uitvalreductie zijn de resultaten die met de uitvoering van 'Kwaliteit van Zorg' beoogd worden (70% van de gevallen); in de helft van de gevallen heeft men concrete producten op het oog. Veelal (bijna 90%) zijn alle scholen betrokken bij de uitvoering. In 70% van de gevallen denkt men dat de opbrengsten aan de 'volle breedte' van de leerlingen ten goede zullen komen; in de overige gevallen gaat het (nog) om een klein deel van de leerlingen, bijvoorbeeld alleen de risicoleerlingen.
- 1.2.5 In bijna 60% van de samenwerkingsverbanden is er sprake van daadwerkelijke integratie van de expertise van het SVO-LOM in het samenwerkingsverband, zo stelt men. In 19 gevallen is dit – wegens het ontbreken van LOM- niet aan de orde en in 16 gevallen is er geen sprake van integratie van expertise en bestaat de verwachting dat dit nog wel enige tijd nodig heeft. De helft van de verbanden zegt dat er sprake is van inhoudelijke afstemming tussen de expertise ontwikkeld in het Praktijkonderwijs en het leerwegondersteunend onderwijs; bij de andere helft is daar nog geen sprake van.
- 1.2.6 Leerwerktrajecten, 'Scholen in VMBO' en in wat mindere mate de regionale Impuls projecten vormen in een deel van de samenwerkingsverbanden een impuls voor de ontwikkeling van de zorg.
- 1.2.7 Financiële arrangementen voor de zorg aan leerlingen (anders dan via het Regionaal Zorgbudget) worden in bijna tweederde van de verbanden getroffen; ten opzichte van vorig jaar (45%) is deze situatie verder gegroeid.
- 1.2.8 Op het gebied van flexibele/gevarieerde vormen van zorg (LWOO) blijkt er ten opzichte van ruim een jaar geleden vooral vooruitgang geboekt waar het gaat om 'een spectrum van varianten op zorg', nieuwe vormen voor leerjaar 3 en 4 en flexibele zorg in de tijd. De relatief geringste vooruitgang wordt geboekt op het aspect: Beschikbaarheid en gebruik van alternatieve strategieën op het niveau van de docent of OPDC.
- 1.2.9. Er zijn geen verbanden waar niet met handelingsplannen gewerkt wordt. In 13 verbanden werkt men op alle scholen met handelingsplannen; in 46 op alle scholen met LWOO en in 13

verbanden blijft het beperkt tot de voormalige SVO-scholen. Tegelijkertijd is duidelijk dat het niet altijd om gestandaardiseerde handelingsplannen gaat.

- 1.2.10 Lesmateriaal en methodes bleken in de vorige monitor een knelpunt in het Praktijkonderwijs. In de huidige monitor blijkt het Praktijkonderwijs in 71 samenwerkingsverbanden gemiddeld 5 producten ontwikkeld in "Praktijkonderwijs in de Steigers" te gebruiken. Bijna alle samenwerkingsverbanden, op 3 na, zijn op de hoogte van nieuwe methodes cq leermiddelen Praktijkonderwijs, die per 1 augustus 2002 beschikbaar zullen zijn. Tweederde zal hier ook gebruik van gaan maken. Achttien verbanden nemen in dit opzicht een afwachtende houding aan.
- 1.2.11 Bij driekwart van de samenwerkingsverbanden zijn er samenwerkingsrelaties tussen het ROC/AOC en het Praktijkonderwijs.
- 1.2.12 De inhoud van het praktijkonderwijs vormt in 74 verbanden (90%) in onderwijskundig opzicht beschouwd een meerwaarde ten opzichte van de oude situatie, in 68 verbanden (83%) waar het gaat om de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen en in evenveel samenwerkingsverbanden waar het gaat om maatschappelijk functioneren. Ook in termen van systematisering van de stage, een betere structurering van de toegang tot de arbeidsmarkt, nazorg voor leerlingen, activiteiten gericht op het behoud van de arbeidsplaats en met betrekking tot nazorg in termen van systematische communicatie met het bedrijfsleven wordt in tweederde tot 90% van de gevallen meerwaarde van het praktijkonderwijs geconstateerd ten opzichte van de oude situatie.
- 1.2.13 Meerwaarde in termen van de betekenis van het praktijkonderwijs voor het samenwerkingsverband zien 70 verbanden (85%); acht verbanden constateren die meerwaarde niet en 3 verbanden geven aan dat het wel een wens is, maar nog geen realiteit.
- 1.2.14 Op het gebied van toelating is duidelijk dat er vaker afspraken worden gemaakt over de instroom van zorgleerlingen (ruim driekwart van de verbanden) dan over de instroom in de leerwegen (44%). Waar dat laatste aan de orde is gebeurt het eerste ook.
- 1.2.15 Van de samenwerkingsverbanden achten 71 zich in staat leerlingen zonder RVC-beschikking op te vangen. Een deel van de overige verbanden geeft bijvoorbeeld aan dat voorzieningen ontbreken. Gevraagd naar aantallen wel/niet indiceerbare en wel/niet plaatsbare leerlingen blijkt meer dan de helft van de samenwerkingsverbanden in dit stadium niet over deze informatie te beschikken.
- 1.2.16 De PCL, de Permanente Commissie Leerlingenzorg, heeft een formele adviesrol gekregen bij de advisering van leerlingen uit het Praktijkonderwijs naar een VMBO/LWOO. In 70% van de samenwerkingsverbanden vindt men dat de PCL zich voldoende voorbereid heeft op de vraagstelling 'Pro-leerlingen op LWOO setting'; in de overige 30% (nog) niet, om uiteenlopende redenen.
- 1.2.17 Negenenveertig samenwerkingsverbanden zijn klaar voor het regionaal zorgbudget in termen van bestuurlijke vormgeving; beslissingen over aanwending van de middelen, in inhoudelijke termen en naar verdelingsprocedures. In de overige dertien, negen en tien verbanden moeten respectievelijk nog een, twee of drie van de genoemde aspecten geregeld worden. Bij 70% van de gevallen speelt de PCL een rol in de uitvoeringsfase bij de toekenning van het Regionaal Zorgbudget. Aan vergroting van kwaliteit en/of opvang van leerlingen die buiten de boot vallen worden in tweederde van de verbanden de middelen besteed. In 43% van de verbanden worden de middelen volgens een bepaalde formule verdeeld over de scholen; gemiddeld maakt men 3 keuzes voor aanwending.
- 1.2.18 In bijna de helft van de samenwerkingsverbanden leidt de introductie van het RZB tot versterking van de samenwerking en gelijktijdig minder de tendens 'elke school voor zich'. Bij

de andere helft zijn er verschillende patronen waarneembaar: niet elke school voor zich, maar ook geen sterkere samenwerking; sterk op de eigen school gericht en geen (behoefte aan) samenwerking en tot slot een groep waar het nog niet duidelijk is welke kant het opgaat (en waar men een neutrale opstelling kiest).

- 1.2.19 Op 10 na rekenen alle samenwerkingsverbanden onderling scholen en/of gezamenlijk inkopen van scholing tot hun taak; soms is dat beleid van het samenwerkingsverband, soms is deze taak in uitvoering genomen en soms beide.
- 1.2.20 Door 60% van de samenwerkingsverbanden wordt een registratie gehouden van de in-, door-, en uitstroomgegevens (IDU-gegevens) van de doelgroep. In 43% wordt er op de scholen gebruik gemaakt van een leerlingvolgsysteem waarmee de IDU-gegevens inzichtelijk gemaakt kunnen worden; in minder dan een kwart van de samenwerkingsverbanden treden er merkbare effecten op van het bijhouden van de IDU-gegevens. Er zijn slechts 10 samenwerkingsverbanden die alle drie genoemde vragen bevestigend beantwoorden.
- 1.2.21 De relatie tussen het beleid van het samenwerkingsverband en gemeentelijk beleid wordt in een derde van de gevallen als marginaal betiteld. Voor de individuele scholen geldt dat in 18% van de gevallen; wel is er op het niveau van het samenwerkingsverband vaker sprake van een duidelijk samenhangend geheel (15 vs 9%). Slechts twee verbanden hebben noch afstemming op het ene, noch op het andere: doorgaans wordt gebrek aan afstemming op het ene niveau op het andere gecompenseerd. Dat blijkt ook uit de onderwerpen van afstemming, die vergelijkbaar zijn. Alleen afstemming over time-out is meer een zaak van het samenwerkingsverband dan van de individuele school.
- 1.2.22 In iets minder dan driekwart de samenwerkingsverbanden worden er vanuit het samenwerkingsverband gezamenlijk acties ondernomen gericht op afstemming met Bureau Jeugdzorg, in een wat kleiner deel van de samenwerkingsverbanden gebeurt dat op het niveau van de individuele scholen. Bij bijna de helft van de samenwerkingverbanden gaat het bij die afstemming om participatie in schoolteams; bij 40% gaat het om bovenschoolse activiteiten (zoals consultatieteams, spreekuren, deelname aan PCL, RMC¹-samenwerking). In ongeveer 40% van alle gevallen (of het nou gaat om afstemming vanuit de school of het samenwerkingsverband) wordt de relatie als marginaal betiteld. Van een duidelijk samenhangend geheel is in minder dan 15% van de gevallen sprake.
- 1.2.23 Aan doorlopende leerlijnen voor wat betreft programmatische aansluiting wordt meer gewerkt met het ROC/AOC; aan doorlopende zorglijnen meer met het basisonderwijs. Er zijn 5 samenwerkingsverbanden die noch aan het ene noch aan het ander werken; in de meerderheid van de verbanden werkt men aan beide lijnen; in 4 samenwerkingsverbanden houdt men zich met beide onderwerpen bezig over de volle breedte van het traject (basisonderwijs-ROC).
- 1.2.24 In ruim 80% van de samenwerkingsverbanden worden activiteiten uit het zorgplan geëvalueerd en in meer dan de helft van de gevallen leidt dat tot een aanpak volgens de beleidscyclus.
- 1.2.25 In 73 verbanden heeft de coördinator een beleidsinitiatieerende rol; in ruim de helft van de gevallen is de coördinator ambtelijk secretaris van het bestuur en/of voorzitter van de werkgroepen. In meer dan tweederde van de gevallen is de coördinator degene die de beleidsinitiatieven neemt en in ongeveer een kwart van de verbanden doet hij/zij dat als enige. In ruim 40% van de verbanden heeft het bestuur die taak; in elf verbanden is het nemen van beleidsinitiatieven voorbehouden aan het bestuur.

¹ RMC betekent Regionale Meld-en Coördinatiefunctie: een taak van gemeenten om de voortijdig schoolverlaters in de RMC-regio in beeld te brengen en samenwerking tussen partijen van de grond te krijgen.

- 1.2.26 Het aantal factoren dat samenwerkingsverbanden bevorderend noemen voor de inhoudelijke ontwikkeling van de zorg is fors toegenomen van gemiddeld 5 vorig jaar naar liefst 8 dit jaar. De noodzaak tot samenwerking, de rol van de coördinator, gedeelde verantwoordelijkheid, het toekennen van extra doelsubsidies van OCenW en goede samenwerkingservaringen vanuit het verleden blijken belangrijke impulsen te geven aan de ontwikkeling van de zorg. Opvallend is dat de rol van het toekennen van doelsubsidies (bijvoorbeeld 'Kwaliteit van zorg') door het Ministerie dit jaar als bevorderende factor fors is toegenomen. Het gemiddeld aantal aangekruiste belemmerende invloeden bedraagt 2. Net als in 2001 ervaart men onduidelijkheid van de kant van de overheid/regelgeving als grootste belemmering bij de ontwikkeling van de zorg. En net als vorig jaar komen de concurrentieverhouding tussen scholen en de ongelijke verdeling van zorgleerlingen op de tweede en derde plaats.
- 1.2.27 Alle samenwerkingsverbanden op twee na zien bij de implementatie een rol weggelegd voor de VMBO-Projectorganisatie; meer dan de helft van de verbanden heeft behoefte aan ondersteuning door middel van informatie, monitoring en advies, terwijl iets minder dan de helft stimulerende activiteiten nodig vindt.

1.3 Regionale samenwerking in beeld (infrastructuur)

In het beleid is er sprake van een verschuiving in benadering: in plaats van de kwantitatieve ontwikkeling centraal te stellen is de aandacht verschoven naar regionale arrangementen, waarbij schoolbesturen onder voorwaarden meer ruimte krijgen om het vbo-aanbod en de theoretische leerweg in te vullen. Daarom is om te beginnen in kaart gebracht of zich binnen de samenwerkingsverbanden knelpunten op het gebied van aanbod voordoen.

- 1.3.1 Bij wat minder dan de helft van de samenwerkingsverbanden doen zich knelpunten voor op het gebied van (de spreiding van) het aanbod. Het gaat dan bijvoorbeeld om een tekort aan (technische) afdelingen, te kleine afdelingen; tekort aan zorgvoorzieningen of het imago van het VMBO.
- 1.3.2 In ruim een derde van de gevallen doen zich op het vlak van regionale samenwerking knelpunten voor, die doorgaans te maken hebben met denominatieve verschillen en/of onderlinge concurrentie van scholen.
- 1.3.3 In het VMBO onderhoudt men in 92% van de samenwerkingsverbanden relaties met het ROC/AOC; in 88% van de gevallen met collega VMBO-scholen en in 85% van de gevallen met het regionale bedrijfsleven. In driekwart van de gevallen zijn er relaties met gemeenten.
- 1.3.4 In 5 gevallen (samenwerkingsverbanden) is een regionaal arrangement aangevraagd; in 14 gevallen is het in voorbereiding en in 60 verbanden worden geen voorbereidingen op dit vlak getroffen. Waar er voorbereidingen worden getroffen of aanvragen zijn gedaan blijken ook vaker knelpunten op aanbodgebied voor te komen dan in de andere gevallen.
- 1.3.5. Vergeleken met vorig jaar is het belang van de factor 'samenwerking/ afstemming met andere scholen' fors toegenomen als stimulans voor de infrastructurele ontwikkeling van de leerwegen; van ruim een derde van de gevallen nu naar meer dan de helft van de samenwerkingsverbanden. De lokale overheid komt op de 2^e plaats, gevolgd door de deskundigheid van de schoolleiding. De rol van huisvesting/inventaris als bevorderende factor is iets gegroeid. Opmerkelijk is ook de toegenomen stimulerende invloed van ROC en AOC; die was vorig jaar nog zeer beperkt. Ongetwijfeld zullen de leerwerk-trajecten hierin een rol spelen.
- 1.3.6 Een derde van de samenwerkingsverbanden noemt geen belemmerende factoren; gemiddeld

noemt men er één. Huisvesting/inventaris is van de derde plaats vorig jaar naar de bovenste plaats in de rij van belemmerende factoren gestegen, gevolgd door samenwerking/afstemming met andere scholen, die vorig jaar bovenaan stond.

- 1.3.7 Alle verbanden op 6 na geven te kennen behoefte te hebben aan actie van de kant van de Provincies bij de versterking van de infrastructuur. Het meest wordt gevraagd om monitoren, stimuleren, gevolgd door advies en specifieke interventies (in meer dan een kwart van de gevallen). Vergeleken met vorig jaar vraagt men van de Provincies een veel grotere rol in de informatievoorziening. Ook regionale arrangementen spelen daarbij een rol.

1.4 Profielschets van de samenwerkingsverbanden

- 1.4.1 Op het gebied van de integrale ontwikkeling (worden zorg en leerwegen in samenhang opgepakt) is de situatie ten opzichte van vorig jaar nauwelijks gewijzigd. Ruim 60% geeft aan dat er sprake is van een integrale aanpak; iets meer verbanden dan vorig jaar (7 vs 4) geven aan dat dat niet zo is.
- 1.4.2 Ook op het gebied van de regionale ontwikkeling is het totaalbeeld vrijwel stabiel: in driekwart van de verbanden is er sprake van een regionale ontwikkeling (heeft men regionaal iets met elkaar).
- 1.4.3 Er is een lichte toename in kwalitatieve ontwikkeling binnen de regio's
- 1.4.4 Over het geheel genomen is de cohesie binnen de regio's gegroeid; van vorig jaar de helft zegt nu 70% dat er voldoende cohesie binnen het samenwerkingsverband is.

2 De ontwikkeling van de bestuurlijke vormgeving van de zorgstructuur

Leerlingen die zorg nodig hebben hoeven niet meer apart het speciaal voortgezet onderwijs te volgen, maar worden zoveel mogelijk binnen het VMBO opgevangen en krijgen daar extra zorg. Op deze manier moeten zoveel mogelijk leerlingen met extra begeleiding/leerwegondersteuning een diploma halen, dan wel een plek zien te vinden op de arbeidsmarkt in het geval van praktijkonderwijs. Samenwerkingsverbanden van scholen voor VMBO en VSO zijn verantwoordelijk voor de leerlingen die extra zorg nodig hebben.

2.1 De inbedding van de SVO-LOM- en SVO-MLK-scholen

De afgelopen jaren zijn de samenwerkingsverbanden druk doende geweest met de integratie van het voortgezet speciaal onderwijs – het VSO-LOM² en VSO-MLK- als zorgstructuur in het VMBO. Dat moet gebeuren uiterlijk 1 augustus 2002.

In de monitorronde van afgelopen december (2001) bleken er op dat moment nog zeven samenwerkingsverbanden te zijn met scholen die nog geen definitieve aanvraag gedaan hadden. De sluitingsdatum voor die aanvraag was 1 december 2001. Nu de datum van 1 augustus 2002 nadert, de datum waarop de structuur 'rond' moet zijn, zijn er nog twee samenwerkingsverbanden waar zich rondom de fusies en omzettingen van het SVO-LOM nog problemen voordoen. In één geval vormt de huisvesting het struikelblok, in het andere moeten er nog afspraken gemaakt worden over aanvullende zorg bekostiging. Eén van die samenwerkingsverbanden ervaart knelpunten zowel bij de inbedding van het SVO-LOM als bij de inbedding van het SVO-MLK.

In totaal wordt bij vier samenwerkingsverbanden gemeld dat zich knelpunten op het gebied van de inbedding van het SVO-MLK voordoen. De geplande fusies stagneren, bijvoorbeeld doordat er sprake is van een fusie met een VMBO-school zonder LWOO. Een andere situatie is de mogelijke groei van het Praktijkonderwijs die het fusieproces bemoeilijkt.

De situatie kan bestaan dat een MLK-school na aanvankelijke omzetting tot praktijkonderwijs, een jaar later fuseert met een VO-school tot een afdeling praktijkonderwijs. Bij het overgrote deel van de samenwerkingsverbanden, 69 in getal, komt dit niet voor. Er zijn 20 samenwerkingsverbanden die aangeven dat de fusie direct tot stand gekomen is. In totaal 12 samenwerkingsverbanden (15%) is deze situatie wel aan de orde. De redenen die hiervoor aangedragen worden hebben meestal te maken met de huisvesting of de grootte van de school voor praktijkonderwijs. Eén samenwerkingsverband beantwoordt de vraag niet.

² Er zijn 21 samenwerkingsverbanden zonder SVO-LOM

2.2 Dekkend voorzieningenniveau

Een interessante kwestie is in hoeverre er in de samenwerkingsverbanden nu voor alle vormen van zorg die nodig zijn, een aanbod voorhanden is. Daarom is gevraagd of de samenwerkingsverbanden het idee hebben, waar het gaat om leerwegondersteunend en praktijkonderwijs, dat er een *dekkend en evenwichtig voorzieningenniveau* tot stand gekomen is, zonder witte vlekken. Van één samenwerkingsverband ontbreekt het antwoord op deze vraag. In 39 samenwerkingsverbanden (48%) is inmiddels een dekkend en evenwichtig voorzieningenniveau tot stand gebracht. Bij evenveel samenwerkingsverbanden (39 dus) is dat nog niet helemaal het geval. Vier samenwerkingsverbanden beantwoorden deze vraag ontkennend.

De samenwerkingsverbanden waarbij het voorzieningenniveau nog niet, of niet helemaal dekkend is (samen dus 43) geven hiervan oorzaken aan. Onderstaand overzicht geeft een beeld (de percentages zijn berekend op het totaal van 43 samenwerkingsverbanden dat aangeeft dat er het voorzieningenniveau nog niet (helemaal) tot stand is gekomen).

Tabel 1 Oorzaken van een niet dekkend voorzieningenniveau (n=43)

Oorzaken:	n	%
Te grote afstanden	11	26%
Denominatie	2	5%
Ontbreken licenties bij bepaalde scholen	16	37%
Andere redenen	34	79%

Van de genoemde redenen vormt het ontbreken van licenties kennelijk de belangrijkste reden waarom het voorzieningenniveau niet als dekkend wordt ervaren. In totaal 16 samenwerkingsverbanden noemen dit als oorzaak waarom een dekkend en evenwichtig voorzieningenniveau nog niet tot stand gekomen is. Overigens lijken de toelichtingen te impliceren dat er geen sprake is van een situatie dat scholen zonder licentie verlegen zitten om die licentie en scholen met licentie toejuichen dat ze een licentie krijgen. Een aantal scholen wenst geen licentie, omdat men de doelgroep niet wil. En juist dat wordt vaak als problematisch gezien door de collega-scholen. Daarnaast zijn er natuurlijk ook scholen die de licentie wel degelijk wensen. Te grote afstanden wordt door 11 verbanden genoemd, wellicht in verband met het opheffen van de vervoerregeling. Denominatie vormt voor twee samenwerkingsverbanden een reden. Bij meer dan driekwart van de samenwerkingsverbanden zonder een (helemaal) dekkend voorzieningenniveau is er een andere oorzaak dan de genoemden aan te wijzen. In een aantal gevallen gaat het om het ontbreken van een ZMOK-voorziening. In een ander deel van de gevallen gaat het om het ontbreken van tijdelijke opvang of time-outvoorzieningen. In weer een andere deel van de gevallen zijn er capaciteitsproblemen: de omvang van bepaalde groepen leerlingen groeit en het voorzieningenniveau kan die groei niet bijbenen (bijvoorbeeld voor Pro-leerlingen of voor leerlingen met gedragsproblemen). Ook het ontbreken van SVO-LOM en de expertise van het SVO-LOM blijft op sommige plekken als gemis ervaren worden. Een paar citaten ter illustratie:

- “Er zijn onvoldoende voorzieningen eindonderwijs LOM”
- “Het ontbreekt ons aan REC-clusters (regionale expertisecentra) in de directe omgeving. Het bovenschoolse zorgbudget is onvoldoende om in de toekomst alle leerlingen die buiten de criteria van de Regionale Verwijzingscommissie VO vallen, maar wel zorg behoeven, te begeleiden”

- *‘Te kleinschalig om zelf te organiseren’*
- *‘Landelijk probleem: LWOO-leerlingen vanuit de theoretische en gemengde leerweg is de pas afgesneden omdat de ‘koninklijke leerweg’ niet te volgen is doordat de wetgeving (REC) is opgeschort (...)’*
- *“het voorzieningenniveau voor groen-leerlingen laat te wensen over”.*

Duidelijk mag zijn dat de beantwoording van deze vraag soms wat ruimer is opgevat dan de vraag oorspronkelijk bedoelde (doordat bijvoorbeeld ook Zmok-voorzieningen in de beoordeling betrokken zijn). Aan de ene kant betekent dat een vertekening; het is niet in alle gevallen duidelijk of het nu echt om een knelpunt op het gebied van het zorgaanbod gaat; aan de andere kant zouden we kunnen stellen dat hiermee wel de kennelijk als knelpunt ervaren aspecten in beeld zijn, met andere woorden: waar geen knelpunt wordt aangegeven is de situatie helder, waar dat wel gebeurt is daarmee in ieder geval aangegeven dat er in de aanbodsfeer nog zaken op te lossen zijn. Het onderscheid tussen ‘nog niet helemaal’ en ‘nee’ is daarmee niet erg groot. Wel blijkt dat bij de verbanden die ontkennd antwoorden altijd een samenstel van meerdere oorzaken aan de orde is.

De samenwerkingsverbanden noemen soms meer dan één oorzaak waarom er nog geen dekkend en evenwichtig voorzieningenniveau tot stand gekomen is.

Acht samenwerkingsverbanden ervaren de door hen genoemde oorzaken die verband houden met het niet tot stand komen van een dekkend en evenwichtig voorzieningenniveau niet als een knelpunt. Daarentegen ervaren 40³ samenwerkingsverbanden dit wel als een knelpunt. Soms omdat leerlingen niet geplaatst kunnen worden, dan gaat het bijvoorbeeld om leerlingen met gedragsproblemen of met sociaal emotionele problemen. Soms omdat het een grote belasting voor de school betekent, wanneer leerlingen worden opgevangen terwijl er onvoldoende personele faciliteiten/deskundigheid aanwezig is. Andere redenen zijn bijvoorbeeld dat leerlingen ver moeten reizen of dat er hoge vervoerskosten zijn voor gemeenten en scholen.

Vervolgens is geïnfomeerd naar wat er volgens de samenwerkingsverbanden zou moeten gebeuren om tot verbetering van deze situatie te komen. In een aantal gevallen ziet men de oplossing in het toekennen van een LWOO-licentie. Ook wordt gedacht aan capaciteitsvergroting (van bv LWOO (ex-LOM); praktijkonderwijs, een OPDC-voorziening, dependances voor ZMOK en het inrichten van crisisopvang). In andere gevallen verwacht men meer heil van het herschikken van het samenwerkingsverband of van samenwerking over de grenzen van het samenwerkingsverband heen. Ook wordt geopperd de criteria aan te passen en het afstemmen van criteria voor LWOO en REC. In enkele gevallen wordt deskundigheidsbevordering als oplossing gezien; het vormgeven van individuele trajecten of het opzetten van een steviger zorgstructuur op alle scholen.

2.3 Bestuurlijke structuur

De structuur van het samenwerkingsverband blijft in de meeste gevallen ongewijzigd (68; 83%). Bij 13 samenwerkingsverbanden (16%) ondergaat de structuur wel wijzigingen. Van deze groep geven er 7 aan dat er plannen zijn voor fusie met een ander samenwerkingsverband, bijvoorbeeld vanwege de

³ Er is een paar samenwerkingsverbanden dat ondanks dat er een dekkend voorzieningenniveau tot stand is gekomen, toch knelpunten vermeldt.

ruimere mogelijkheden voor het kunnen bieden van de noodzakelijke voorzieningen en concentratie van expertise. In 2 gevallen is die fusie al gerealiseerd. In 2002 is verder een samenwerkingsverband gesplitst in twee verbanden. Vier samenwerkingsverbanden geven aan dat er informeel overleg gaande is over eventuele samenwerking/fusie. In een klein aantal samenwerkingsverbanden is de richting van de discussie nog niet duidelijk. In één verband bestaan er plannen voor opheffing. Eén samenwerkingsverband beantwoordt deze vraag niet.

Hoe is de bestuurlijke organisatie van het samenwerkingsverband geregeld? Onderstaand overzicht geeft hier een beeld van.

Tabel 2 Bestuurlijke organisatie van de samenwerkingsverbanden

Bestuurlijke organisatie	n (%)
Samenwerkingsovereenkomst	36 (44%)
Stichting	40 (48%)
Vereniging	9 (11%)
Anders, nl.	5 (6%)

Alle samenwerkingsverbanden zijn op de een of andere wijze bestuurlijk georganiseerd. Bij 36 samenwerkingsverbanden gaat het om een samenwerkingsovereenkomst, een iets groter aantal (40) is in een stichting georganiseerd. Negen samenwerkingsverbanden zijn verenigingen. Bij 5 samenwerkingsverbanden treffen we een combinatie aan; meestal de combinatie samenwerkingsovereenkomst en stichting.

2.4 Zorgmodellen

Wordt er binnen het samenwerkingsverband gewerkt aan OPDC-vorming (de vorming van een orthopedagogisch-didactisch centrum)? Onderstaande tabel geeft een overzicht.

Tabel 3 Is er sprake van OPDC-vorming?

	n	%
(niet beantwoord)	3	4%
Nee	51	62%
Ja, opgehangen aan de CD (stand-alone)	12	15%
Ja, verbonden aan een reguliere VO-school met fusie van LOM	6	7%

Anders, nl.	10	12%
Totaal	82	100%

Het merendeel van de samenwerkingsverbanden werkt niet aan OPDC-vorming. In 12 samenwerkingsverbanden gaat het om een OPDC opgehangen aan de CD (stand-alone) en in 6 samenwerkingsverbanden een OPDC verbonden aan een reguliere VO-school met fusie van LOM. In 10 samenwerkingsverbanden is een andere constructie gevonden, bijvoorbeeld doordat men gebruik maakt van een aanpalend samenwerkingsverband, aanhaakt bij een gemeentelijk initiatief, of is er sprake geweest van twee fusies tot een nevenvestiging zorg waarna er gewerkt wordt aan een (interzuilair) OPDC.

Van de 28 samenwerkingsverbanden waarbinnen sprake is van OPDC-vorming geven 26 samenwerkingsverbanden aan hoe een dergelijke constructie is vormgegeven. In 8 gevallen gaat het om een OPDC met leerlingen, in 2 samenwerkingsverbanden betreft het een constructie zonder leerlingen en in 16 gevallen geldt een combinatie van met en zonder leerlingen.

Wordt er binnen het samenwerkingsverband gewerkt aan OPDD-vorming? Met een OPDD wordt niet zozeer een aparte locatie voor zorgleerlingen bedoeld als wel een dienstencentrum ten behoeve van het samenwerkingsverband; deels gefinancierd uit het regionaal zorgbudget, deels door de inkoop van scholen. Het is dus méér dan alleen een zorgloketfunctie.

In 39 samenwerkingsverbanden wordt er wel gewerkt aan OPDD-vorming (48%), terwijl dat in 41 samenwerkingsverbanden niet het geval is (50%). In twee samenwerkingsverbanden is deze vraag niet beantwoord.

Als we een combinatie maken van de antwoorden op voorgaande vragen dan blijken er 17 samenwerkingsverbanden te zijn, waar noch aan een nevenvestiging zorg⁴, noch OPDC-vorming, noch aan een OPDD wordt gewerkt. Er zijn 4 samenwerkingsverbanden die alle drie de constructies kennen.

Hoe is het proces naar operationaliteit van het zorgmodel te karakteriseren?

Tabel 4 Karakterisering proces naar operationaliteit van het zorgmodel

	n	% 2002	% 2001
(niet beantwoord)	8	10%	12%
Het is bestuurlijk afgerond	12	15%	11%
Het verkeert in het beginstadium van uitvoering	18	22%	18%
Het verkeert in een redelijk gevorderd stadium van uitvoering	19	23%	39%
Het is operationeel	25	31%	20%

In bijna een derde van de samenwerkingsverbanden is het zorgmodel operationeel. In 19 samenwerkingsverbanden verkeert het proces inmiddels in een ver gevorderd stadium. Daarnaast verkeren 18 samenwerkingsverbanden nog in een beginstadium van uitvoering, terwijl in 12 samenwerkingsverbanden het stadium van bestuurlijke afronding bereikt is.

⁴ In 35 stussen werd vermeld dat er gewerkt wordt aan een nevenvestiging zorg. Onduidelijk is echter wat er precies bedoeld wordt met nevenvestiging zorg: een locatie voor LWOO, PrO, een OPDC of een locatie voor lwoo en leerwegen, een tijdelijke vestiging e.d.

Vergeleken met de situatie in 2001 is er een verdere ontwikkeling in de richting van operationaliteit waar te nemen.

In uitvoeringstermen is 'het arrangement' in het overgrote deel van de samenwerkingsverbanden in 2002 gereed (69 in getal; 84%). Deze samenwerkingsverbanden weten wat hen te doen staat en het plaatje is helder. Bij 12 echter bestaat er twijfel over de haalbaarheid en bij één samenwerkingsverband denkt men dat het arrangement in uitvoeringstermen in 2002 niet klaar zal zijn. Dat houdt niet verband met eventuele knelpunten bij de inbedding van SVO-LOM en/of -MLK. Wel zien we dat relatief veel van de twijfelaars ook aangeven nog geen dekkend voorzieningenniveau te hebben bereikt.

In juni 2000 was de verhouding op dit terrein 80%-20% (twijfel), in juni 2001 82%-18% (twijfel) en in juni 2002 dus 84%-16%, waarbij binnen de 16% zoals gezegd één samenwerkingsverband dat meent dat het arrangement niet gereed zal zijn.

In hoeverre heeft de keuze voor de structuur van het samenwerkingsverband als een vliegwiel gefunctioneerd voor de inhoudelijke ontwikkeling? Het volgende overzicht geeft een beeld.

Tabel 5 Stelling:

<i>'De structuur van het samenwerkingsverband heeft als een vliegwiel gefunctioneerd voor de inhoudelijke ontwikkeling'</i>				
<i>1. helemaal niet mee eens</i>	<i>2.</i>	<i>3.</i>	<i>4.</i>	<i>5. helemaal mee eens</i>
<i>7 (9%)</i>	<i>10 (12%)</i>	<i>24 (29%)</i>	<i>24 (29%)</i>	<i>17 (21%)</i>

De helft van alle samenwerkingsverbanden is van mening dat de structuur van het samenwerkingsverband inderdaad als een vliegwiel heeft gefunctioneerd voor de inhoudelijke ontwikkeling. Circa een vijfde van de samenwerkingsverbanden (samen 17; 21%) is deze mening niet toegedaan. Overigens hoeft dat vanuit de visie: 'structuur volgt inhoud' niet altijd een negatieve bevinding te zijn. De gemiddelde score van de samenwerkingsverbanden op deze stelling is 3.4.

3 De inhoudelijke ontwikkeling van de zorgstructuur

3.1 Visie, zorgplan en taken van het samenwerkingsverband

Gezamenlijke visie

Bij het merendeel van de samenwerkingsverbanden (78 in getal; 95%) is er overwegend sprake van een gezamenlijke, gedeelde visie op zorg. Binnen vier samenwerkingsverbanden (5%) is dat niet het geval. Net zo is bij de overgrote meerderheid van de samenwerkingsverbanden (77 in getal; 94%) de gezamenlijke visie van het samenwerkingsverband neergelegd in een gezamenlijk zorgplan. Ook op dit punt zijn er vier samenwerkingsverbanden waarvoor dat niet geldt. In die gevallen is aan de orde dat de visie nog niet op schrift gesteld is dan wel het zorgplan een nieuwe vorm moet krijgen, waarin de visie moet worden verwoord. In één geval is uitstel voor het indienen van een zorgplan aangevraagd, omdat er net overeenstemming over de wijze waarop een nulmeting zal plaatsvinden is bereikt.

Relatie visie en handelen van de scholen

De mate waarin het handelen van de scholen gestuurd wordt door de visie van het samenwerkingsverband vormt een indicatie van de mate waarin het zorgplan binnen een samenwerkingsverband leeft. Dit kon op een schaal lopend van 1 tot 5 (1= in geringe mate, 5= in sterke mate) worden aangegeven. In het overzicht staat het aantal samenwerkingsverbanden per score weergegeven. Ter vergelijking staan de cijfers van juni 2000 en juni 2001 ernaast (aantallen samenwerkingsverbanden).

De tabel laat zien dat er weliswaar over de hele linie sprake is van gestage groei, maar dat er in de huidige fase van het proces in sommige gevallen ook wat terughoudender geantwoord wordt.

Tabel 6 Relatie tussen visie en handelen van scholen

relatie visie-handelen	aantal swv-en	2002	2001 (n)	2000 (n)
1 (in geringe mate) geldt voor	3	(4%)	3	3
2 geldt voor	5	(6%)	8	15
3 geldt voor	34	(41%)	29	33
4 geldt voor	32	(39%)	40	27
5 (in sterke mate) geldt voor	8	(10%)	4	5
gemiddelde score	3.5		3.4	3.2

Welke scholen van het samenwerkingsverband zijn bij de uitvoering van activiteiten uit het zorgplan betrokken? In 84% van de gevallen zijn dat alle scholen (n=69 samenwerkingsverbanden). Vergeleken met een jaar geleden is dat aandeel wat teruggelopen (van 93% naar 84%). Binnen 6 samenwerkingsverbanden zijn het alleen de licentiehouders die de activiteiten 'dragen' (tegen vorig jaar 3). Binnen nog eens 6 samenwerkingsverbanden wordt een alternatief antwoord genoemd, bijvoorbeeld dat het gaat om alle scholen op één na.

Componenten van het zorgplan

De samenwerkingsverbanden zijn verplicht jaarlijks een zorgplan op te leveren, met daarin een beschrijving van een aantal componenten.

Aan de samenwerkingsverbanden is per onderdeel gevraagd in hoeverre deze wettelijk verplichte onderdelen terug te vinden zijn in het zorgplan. Tabel 3.1.2 geeft hiervan (per onderdeel) een overzicht.

Tabel 7 Wettelijke verplichte onderdelen in het zorgplan

Onderdeel	Aantal samenwerkingsverbanden (%)
1. De maatregelen die zijn getroffen om zoveel mogelijk (zorg)leerlingen deel te laten nemen aan het onderwijs in een van de leerwegen, verzorgd door een of meer van de aan het samenwerkingsverband deelnemende scholen.	79 (96)
2. Een omschrijving van de organisatie en ondersteuning van het onderwijs voor zorgleerlingen alsmede de overdracht van deskundigheid op dit terrein tussen scholen in het samenwerkingsverband	77 (94)
3. Een reglement voor de permanente commissie leerlingzorg (PCL)	64 (78)
4. Een omschrijving van de wijze waarop de ouders van leerlingen informatie wordt verstrekt over de uitvoering van punt 2 en 3.	50 (61)
5. De te verwachten resultaten	49 (60)

Afgezet tegen de wettelijke verplichting is duidelijk, dat de samenwerkingsverbanden niet in alle gevallen melding maken van de voorgeschreven onderdelen in het zorgplan. De *'maatregelen die zijn getroffen om zoveel mogelijk (zorg)leerlingen deel te laten nemen aan het onderwijs in een van de leerwegen, verzorgd door een of meer van de aan het samenwerkingsverband deelnemende scholen'* ontbreken zelden in het zorgplan. Dat geldt ook voor het onderdeel *'een omschrijving van de organisatie en ondersteuning van het onderwijs voor zorgleerlingen alsmede de overdracht van deskundigheid op dit terrein tussen scholen in het samenwerkingsverband'*. Een reglement voor de permanente commissie leerlingzorg (PCL) is in ruim driekwart van de zorgplannen beschreven. Het onderdeel *'een omschrijving van de wijze waarop de ouders van leerlingen informatie wordt verstrekt over de uitvoering van punt 2 en 3'* en het onderdeel *'de te verwachten resultaten'* zijn onderdelen waarvan meer dan de helft van de samenwerkingsverbanden aangeeft dat deze onderdeel vormen van het zorgplan. De samenwerkingsverbanden maken gemiddeld melding van 4 wettelijk verplichte onderdelen. Tweederde van hen heeft in de zorgplannen nagenoeg alle (4 of 5) voorgeschreven onderdelen opgenomen; bij ruim een vijfde ontbreken twee onderdelen; bij 13% (11 in getal) 3 of meer onderdelen.

Taken van het samenwerkingsverband

In de Regelingen Regionale Samenwerkingsverbanden VO-VSO in de jaren negentig (zie bijvoorbeeld de Regeling van 1998/99) werd een aantal taken voor de samenwerkingsverbanden geformuleerd. Veel samenwerkingsverbanden hebben deze taken opgepakt. Aan de samenwerkingsverbanden is gevraagd aan te geven welke van de acht voor de samenwerkingsverbanden geformuleerde taken in het zorgplan van het samenwerkingsverband aan bod komen. Alle samenwerkingsverbanden hebben deze vraag beantwoord; dus als er staat: 74 samenwerkingsverbanden beschrijven in hun zorgplan

deskundigheidsbevordering, dan kan dat gelezen worden als: 'en 8 samenwerkingsverbanden doen dat niet'. Op deze plaats gaat het om de linkerkolom van de twee laatste kolommen.

Tabel 8 Taken vermeld in het zorgplan

Taken	Komt voor in zorgplan n (%)	Hoofdonderwerp 'Kwaliteit van zorg' n (%)
Taak 1: De speciale zorg zo organiseren binnen het samenwerkingsverband dat er voor alle leerlingen die horen tot de doelgroep passend onderwijs aanwezig is.	80 (98%)	58 (70%)
Taak 2: Afspraken maken over de toelating van VMBO-leerlingen die zorg behoeven.	78 (95%)	29 (35%)
Taak 3: Deskundigheidsbevordering.	74 (90%)	43 (52%)
Taak 3a: Het bevorderen van deskundigheidsuitwisseling op het vlak van de speciale zorg voor leerlingen binnen het samenwerkingsverband.	75 (91%)	29 (35%)
Taak 3b: Het zorgdragen voor (externe) deskundigheidsondersteuning op het vlak van de speciale zorg voor leerlingen.	67 (82%)	27 (33%)
Taak 4: Advisering van het bevoegd gezag van elke deelnemende school over de deskundigheidsbevordering van leraren op het vlak van de speciale zorg voor leerlingen.	42 (51%)	14 (17%)
Taak 5: Registratie van de in-, door- en uitstroomgegevens van de leerlingen die horen tot de doelgroep.	52 (63%)	19 (23%)
Taak 6a: Afstemming van het eigen beleid van het samenwerkingsverband op het lokaal onderwijsbeleid en/of gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid (GOA) van de betrokken gemeenten.	59 (72%)	17 (21%)
Taak 6b: Afstemming van het eigen beleid van het samenwerkingsverband op het jeugdbeleid van de betrokken gemeenten.	56 (68%)	12 (15%)
Taak 6c: Afstemming tussen de eerste en de tweede fase/vervolgonderwijs in het kader van de zorg (bv afstemming met VOA/hulpstructuur ROC/AOC).	52 (63%)	11 (13%)
Taak 7: Het instellen van een permanente commissie leerlingenzorg (PCL).	75 (91%)	28 (34%)
Taak 8: Het evalueren van de ondernomen activiteiten om zorgleerlingen aan een VMBO-diploma te helpen dan wel voor te bereiden op een plek op de regionale arbeidsmarkt.	40 (49%)	14 (17%)

Van de 12 hier vermelde (sub-)taken van de samenwerkingsverbanden komen gemiddeld 9 taken in de zorgplannen van de samenwerkingsverbanden aan bod. De helft van de zorgplannen vermeldt 9 of meer taken. Er zijn 11 samenwerkingsverbanden waarvan het zorgplan (minder dan) de helft van de taken beschrijft.

Van de eerste twee taken wordt relatief het vaakst melding gemaakt: 'de speciale zorg zo organiseren binnen het samenwerkingsverband dat er voor alle leerlingen die horen tot de doelgroep passend onderwijs aanwezig is' en 'afspraken maken over de toelating van VMBO-leerlingen die zorg behoeven'. Er zijn twee taken waar relatief minder melding van wordt gemaakt: Dat zijn taak 4 ('adviesing van het bevoegd gezag van elke deelnemende school over de deskundigheidsbevordering van leraren op het vlak van de speciale zorg voor leerlingen'; n=42) en taak 8 ('het evalueren van de ondernomen activiteiten om zorgleerlingen aan een VMBO-diploma te helpen dan wel voor te bereiden op een plek op de regionale arbeidsmarkt'; dat laatste wordt door krap de helft van de samenwerkingsverbanden (n=40) in hun zorgplan vermeld.

3.2 Projectplan Kwaliteit van zorg

In de 'Regeling wijziging regeling samenwerkingsverbanden vo-svo 2001-2002 (in het kader van het kwaliteitstraject leerlingzorg VMBO en praktijkonderwijs) van september 2001 is de samenwerkingsverbanden gevraagd voor 1 december 2001 een projectplan aan te leveren waarin zij moeten opnemen welke doelen zij zich stellen waar het gaat om verbetering van de leerlingzorg.

In december 2001 waren nog niet alle projectplannen gereed. Daarom werd toen geïnformeerd naar de plannen ten aanzien van de besteding van deze gelden. Gemiddeld noemde men liefst vijf onderwerpen waar de gedachten naar uitgingen. Deskundigheidsbevordering, de PCL, ontwikkeling van zorgteams, inrichting van basiszorg op alle scholen en bovenschoolse voorzieningen werden toen elk door meer dan de helft tot driekwart van de samenwerkingsverbanden naar voren gebracht.

In deze monitor hebben we de hoofdonderwerpen uit de projectplannen Kwaliteit van zorg afgezet tegen de taken van de samenwerkingsverbanden, om te kijken hoe de twee zich tot elkaar verhouden. In kolom twee van tabel 8 is aangegeven welke taken als hoofdonderwerp geformuleerd zijn in de projectplannen. Taak 1: 'de speciale zorg zo organiseren binnen het samenwerkingsverband dat er voor alle leerlingen die horen tot de doelgroep passend onderwijs aanwezig is' en taak 3: 'deskundigheidsbevordering' zijn de twee meest in het oog springende taken die samenwerkingsverbanden tot hoofdonderwerpen van Kwaliteit van Zorg bestempelen.

Er zijn een paar opvallende tendensen: er zijn samenwerkingsverbanden die zich toeleggen op het eerste onderwerp (taak 1); er zijn samenwerkingsverbanden die zich bezighouden met een combinatie van deskundigheidsuitwisseling en deskundigheidsondersteuning en er zijn samenwerkingsverbanden die zich bezig houden met combinaties van taken zonder de eerste taak daarin op te nemen. De samenwerkingsverbanden rekenen gemiddeld bijna 4 taken tot voornaamste onderwerpen binnen hun Projectplan Kwaliteit van Zorg.

In tabel 8 zijn de onderwerpen van het project Kwaliteit van zorg weergegeven in termen van taken van de samenwerkingsverbanden. In de regionale statusrapportages van de samenwerkingsverbanden is voorzien in toelichting op de hoofdonderwerpen die aan bod komen in 'Kwaliteit van zorg.' De meeste toelichting geldt de eerste taak: 'De speciale zorg zo organiseren binnen het samenwerkingsverband dat er voor alle leerlingen die horen tot de doelgroep passend onderwijs aanwezig is'. Er wordt een uiteenlopende reeks onderwerpen genoemd. Enkele voorbeelden:

- nieuwe structuur van het samenwerkingsverband
- ontwikkelen van zorgstandaarden
- extra impuls om het zorgplan 2001-2002 te realiseren
- vaststelling huidige niveau van zorg door middel van een zorgscan op de scholen
- in het kaderplan ligt de nadruk op het cyclisch karakter in het zorgbeleid. Het bestuur hecht veel waarde aan draagvlak en haalbaarheid. Voordat projecten worden gehonoreerd wil het bestuur in het kader van de "Kwaliteit van zorg" een gedeelde visie op zorg. dat proces verloopt langzamer dan verwacht.
- zorgbeleid van scholen afstemmen op het niveau van het samenwerkingsverband en onderzoek naar extra inzet van de PCL
- hoe om te gaan met LWOO binnen de school naast de permanente zorgklassen
- ontwikkeling en begin van uitvoering van individuele onderwijsbegeleidingstrajecten op en door de scholen zelf. Voorts afspraken met alle scholen over welke basiszorg minimaal aanwezig dient te zijn

- alle middelen gaan naar structuur en scholing in de vorm van uitwisselen kennis SVO-LOM
- vergroting competenties van leraren en zorgfunctionarissen; pedagogisch klimaat; basispakket zorg op alle scholen; geformuleerd profiel; effectieve communicatie over zorg in het samenwerkingsverband; .
- gemeentelijke zorgstructuur; versterking zorgmanagement; voorkamer vsv, afstemming vervolgotrajecten; extra zorgleerlingen opvang begeleiden en resocialiseren; vormgeven 1 loket.

Bij de tweede taak (Afspraken maken over de toelating van VMBO-leerlingen die zorg behoeven) worden voorbeelden genoemd als een time-outvoorziening, maar ook het meetbaar maken van de zorg.

Bij de derde taak (deskundigheidsbevordering) worden onderwerpen en manieren van scholing genoemd: “deskundigheidsbevordering docenten LWOO en PrO”; “geïntegreerde zorg LWOO binnen het VMBO”; “expertise inzet PCL bij niet-geïntegreerde leerlingen. In kaart brengen van de zorgbehoefte.” “overleg zorgcoördinatoren/gespecialiseerde functionarissen” “via conferenties en schriftelijke uitwisseling”.

Bij taak 4 (Advisering van het bevoegd gezag van elke deelnemende school over de deskundigheidsbevordering van leraren op het vlak van de speciale zorg voor leerlingen) wordt bijvoorbeeld vermeld: “op basis van zorgscan het bevoegd gezag adviseren over verbetering leerlingenzorg en daarbij horende scholing”.

Bij taak 5 (Registratie van de in-, door- en uitstroomgegevens van de leerlingen die horen tot de doelgroep) komen onderwerpen aan de orde als: een nulmeting, het ontwikkelen van een leerlingbegeleidingssysteem; een begin maken met het verzamelen van relevante in-, door-, en uitstroomgegevens.

Bij taak 6 (afstemming met gemeentelijk beleid, jeugdbeleid en ROC's) wordt bijvoorbeeld gewezen op overleg met deze partijen.

Op het gebied van taak 7 (Het instellen van een permanente commissie leerlingenzorg (PCL) wordt in enkele gevallen nog melding gemaakt van het oprichten van een PCL, daarnaast gaat het om het verder ontwikkelen van de taak en functie van de PCL. Als voorbeeld wordt genoemd: scholing van zorgcoördinatoren; onderzoek.

Bij de 8^e taak tenslotte (Het evalueren van de ondernomen activiteiten om zorgleerlingen aan een VMBO-diploma te helpen dan wel voor te bereiden op een plek op de regionale arbeidsmarkt) wordt bijvoorbeeld het uitvoeren van een zorgscan als nulmeting genoemd, en een jaarlijkse evaluatie.

Op de vraag hoe de inhoud van het projectplan het best te karakteriseren is, zien we dat ongeveer een kwart van de samenwerkingsverbanden voor het samenwerkingsverband nieuwe onderwerpen/doelen heeft gekozen (21 in getal), maar dat een ruime meerderheid (n=68, 83%) de reeds eerder ingezette lijn uit het zorgplan op aspecten intensificeert. Een klein aantal (n=7) schetst een alternatieve typering, zoals “*inzetten op een cultuuromslag met betrekking tot samenwerking en continuüm van zorg*”; “*kleinschalige zorgprojecten per school*”; “*onderzoek*”, maar ook: “*uithuilen en opnieuw beginnen*”.

In 41 samenwerkingsverbanden zijn de activiteiten uit het projectplan in 2001 in uitvoering genomen. In meer dan de helft van die gevallen (23 in getal) lopen de activiteiten nog door tot in 2004. De overigen lopen in ieder geval tot 2003 (15 in getal) of beslaan alleen 2001/2002 (3). In 30 gevallen starten de activiteiten in 2002 en in 18 gevallen daarvan lopen ze door tot 2004; de overige 12 beslaan het jaar 2002/2003. Tot slot zijn er twee samenwerkingsverbanden die in 2003/2004 starten; en 11

samenwerkingsverbanden noemen een andere periode, zoals: “2002-2006” (2x), “minimaal tot 2004”; “2002 tot 2007”. In een enkel geval is er nog geen operationeel plan.

Welke typen resultaten worden beoogd met de activiteiten zoals neergelegd in het projectplan? In onderstaande tabel een beeld hiervan.

Tabel 9 Beoogd type resultaten in het projectplan Kwaliteit van Zorg

Type resultaten	Aantal samenwerkingsverbanden
	n (%)
Producten	44 (54%)
Diensten	57 (70%)
Uitvalreductie	56 (68%)
Anders, nl	14 (17%)

Diensten en uitvalreductie zijn de twee typen resultaten die het vaakst beoogd worden met de activiteiten zoals neergelegd in het projectplan. Het is ook juist deze combinatie van resultaten die het meeste voorkomt. In totaal 45 samenwerkingsverbanden noemen deze beide typen resultaten in combinatie. Gemiddeld worden iets meer dan 2 typen resultaten door de samenwerkingsverbanden genoemd.

Een voorbeeld van een concreet is de ontwikkeling van een kwaliteitssystem met indicatoren. Een voorbeeld van een dienst is het uitwerken van de inzet van de expertise uit het SVO-LOM en Praktijkonderwijs, of het uitwerken van de plaats en taak van de PCL en een trajectbegeleider. Een voorbeeld van uitvalreductie is het opzetten van schoolinterne crisisopvang of alternatieve leerroutes (bijvoorbeeld de assistentenvariant).

Onder de categorie ‘anders’ worden bijvoorbeeld beoogde resultaten als kwaliteitsverbetering, efficiency-verbetering, taakdifferentiatie, professionalisering en voorbeelden van producten (als instrumenten, zorgplannen per school, beleidsplannen e.d.) genoemd.

In de meerderheid van de samenwerkingsverbanden (n=71; 87%) zijn *alle* scholen bij de uitvoering van het projectplan betrokken. In twee samenwerkingsverbanden zijn alleen de licentiehouders hierbij betrokken en zeven samenwerkingsverbanden noemen een andere constructie, zoals “alle scholen behalve het Praktijkonderwijs of “behalve de vrije school”. Twee samenwerkingsverbanden hebben deze vraag niet beantwoord.

De opbrengsten van de activiteiten in het kader van Kwaliteit van zorg zullen doorgaans ten goede komen aan de ‘volle breedte’ van de leerlingen, zo stelt men (n=57; 70%). In 13 samenwerkingsverbanden gaat het om een klein deel van de leerlingen. Vaak wordt daar als toelichting op vermeld: “*de zorgleerlingen*” of: “*echte risicoleerlingen*”. Ook zijn er 8 samenwerkingsverbanden die een andere omschrijving kiezen, bijvoorbeeld: “*nu nog VMBO straks de volle breedte VO*” of: “*primair de zorgleerlingen met effect naar de risicoleerlingen*”. Vier samenwerkingsverbanden hebben deze vraag niet beantwoord.

In bijna tweederde van samenwerkingsverbanden zijn bij de uitvoering van de activiteiten zoals vermeld in het projectplan, evaluatiemomenten ingebouwd (n=52; 64%). Bij 26 samenwerkingsverbanden, bijna een derde van het totaal, is dat niet het geval. En wederom 4 samenwerkingsverbanden beantwoorden deze vraag niet.

3.3 Zorg/ leerwegondersteunend onderwijs/ praktijkonderwijs

Meer dan de helft van de samenwerkingsverbanden (n=47) vindt dat er sprake is van daadwerkelijke integratie van de expertise van het SVO-LOM in het samenwerkingsverband. Daarnaast zijn 16 verbanden van mening dat dit niet het geval is. Vaak gaat het dan om een situatie die in ontwikkeling is. Een paar voorbeelden:

-*“Scholen sturen leerlingen door naar het OPDC en zijn nog niet in staat zelf leerlingen op te vangen”*;

-*“Vooralsnog alleen door het inhuren van docenten in de VO-school”*;

-*“Er zijn tijdelijke oplossingen gezocht”*; *“OPDC en nevenvestiging zorg zijn nog aparte vestigingen”*;

-*“Het speelt zich af op de nevenvestiging zorg: uitwisseling is incidenteel, behalve op het gebied van dyslexie(..)”*.

Of men geeft aan:

-*“(..) de expertise is nog niet echt verspreid, alleen via het consultatieteam komt de expertise de scholen in. In bepaalde regio's van het samenwerkingsverband verdwijnt de expertise, omdat de oude svo-lomscholen zijn opgegaan in scholengemeenschappen, waarbij de expertise min of meer verdampt. Om dreigende verdamping te voorkomen wordt gewerkt aan het vormen van OPDD's in elk van de werkvelden.”*

Of, vergelijkbaar:

- *“..Maar integratie van de expertise in school kost nog 10 jaar. Nu is men in staat de diagnose te bepalen, maar nog niet te begeleiden. er wordt expertise door scholen ingekocht (handelingsplannen, omgaan met leerlingen, leerlingbesprekingen). Kijken in elkaars keuken. Heel specifieke problemen zullen ook de komende jaren nog niet opgevangen kunnen worden in de reguliere setting. Sommige leerlingen hebben een aparte setting nodig. In huidige systeem van scholen (grote scholengemeenschappen) passen deze leerlingen niet. Hiervoor moet OPDC functie vervullen.”*

Negentien samenwerkingsverbanden geven aan dat deze vraag voor hen niet van toepassing is (omdat er geen SVO-LOM aanwezig is). Er zijn dus een paar samenwerkingsverbanden waar men er zonder dat er SVO-LOM in het samenwerkingsverband voorhanden was, toch in geslaagd is integratie van SVO-LOM expertise te integreren.

Tweeënveertig samenwerkingsverbanden (51%) geven aan dat er sprake is van inhoudelijke afstemming tussen de expertise die ontwikkeld wordt in het praktijkonderwijs en het leerwegondersteunend onderwijs, terwijl daar bij 38 samenwerkingsverbanden (46%) nog geen sprake van lijkt te zijn (2 missing).

Rondom de leerwegen en de invoering van het VMBO is een aantal inhoudelijke projecten/vernieuwingen in uitvoering. Onderstaande tabel geeft aan in hoeverre er een relatie bestaat tussen deze inhoudelijke projecten en de ontwikkeling van zorg op het niveau van het samenwerkingsverband.

Tabel 10 Relatie inhoudelijke projecten binnen de leerwegen en ontwikkeling van zorg in het swv

Inhoudelijke projecten/vernieuwingen leerwegen VMBO	Aantal samenwerkingsverbanden n (%)
Leerwerktrajecten	52 (63%)
Axis	4 (5%)
Impuls regionaal	29 (35%)
Impuls landelijk	16 (20%)
De netwerken	24 (19%)
Initiatiefrijke scholen	3 (4%)
Scholen in VMBO	44 (54%)

Er zijn twee ‘projecten’ die er uitspringen: de leerwerktrajecten en ‘Scholen in VMBO’. In respectievelijk tweederde en ruim de helft van de gevallen is een relatie met de ontwikkeling van zorg op het niveau van het samenwerkingsverband. Opvallende uitschieters naar beneden zijn het Axis-project en het project ‘initiatiefrijke scholen. Met beide projecten wordt slechts door enkele samenwerkingsverbanden (n= respectievelijk 4 en 3) een relatie gelegd met de zorg. De regionale Impulsprojecten blijken in ruim een derde van de gevallen een impuls voor de zorg te betekenen; de landelijke in een vijfde van de gevallen. In 12 samenwerkingsverbanden wordt geen enkele relatie vermeld.

Gemiddeld worden 2 ‘projecten’ genoemd waarvan een stimulans uitgaat op de ontwikkeling van zorg. Relatief veel voorkomende combinaties zijn leerwerktrajecten en Scholen in VMBO; soms ook nog gecombineerd met de regionale Impulsprojecten. In 12 gevallen wordt uitsluitend gewezen op een relatie met ‘Scholen in VMBO’.

Worden er voor de zorg aan leerlingen financiële arrangementen getroffen tussen de scholen (*bedoeld werd anders dan het regionaal zorgbudget*)?

Binnen 53 samenwerkingsverbanden (bijna tweederde van het totaal) worden financiële arrangementen getroffen, bijvoorbeeld voor een time-out voorziening of OPDD. Binnen 25 verbanden is dit niet het geval (4 missing). Bij het landelijk samenwerkingsverband wordt vermeld dat dit vanwege de regionale spreiding ook maar heel weinig voorkomt.

3.3.1 Leerwegondersteunend onderwijs

Voorjaar 2002 is opnieuw geïmformeerd naar een toename van flexibele en gevarieerde vormen van zorg, tegen de achtergrond van kenmerken als ‘integratie in de leerwegen’; ‘binnenschoolse en bovenschoolse zorg’, ‘flexibele zorg in de tijd’ en ‘een spectrum van varianten van zorg’.

Tabel 11 Toename van flexibele/gevarieerde vormen van zorg

	n (%)
1. Betrokkenheid van alle scholen	59 (72)
2. Integratie in de leerwegen (bedoeld is: is men af van het oude I-denken)	47 (57)
3. Zowel binnenschoolse als bovenschoolse zorg	50 (61)
4. Een 'spectrum' van varianten op zorg (van ambulante begeleiding naar crisisopvang)	57 (70)
5. Flexibele zorg in de tijd (gaat het alleen om hele dagen, of zijn er ook kortere parkoersen met schakelmomenten mogelijk)	44 (54)
6. Nieuwe vormen voor leerjaar 3 en 4 (of is de zorg vooral gericht op leerjaar 1 en 2)	45 (55)
7. Een toename van beschikbaarheid en gebruik van alternatieve strategieën op het niveau van de docent of OPDC	29 (35)
8. Anders, nl	13 (16)

Onder 'anders' worden voorbeelden van praktijken genoemd, zoals: “*de ontwikkeling van kernteams voor leerlingen met LWOO (ook het project minder handen voor de klas)*”; “*herinrichting van onderwijsruimten*”; “*de verworvenheden van AVMB worden ook ingezet*”; “*toeleiding middelbaar beroepsopleiding en arbeid (schakeltraject met ROC)*.”

'Betrokkenheid van alle scholen' en 'een spectrum van varianten op zorg' zijn de twee meest in het oog springende aspecten, waarvan samenwerkingsverbanden aangeven dat deze toenemen. Beschikbaarheid en gebruik van alternatieve strategieën op het niveau van de docent of OPDC laat naar verhouding minder, -althoewel toch nog steeds bij meer dan een derde van de verbanden-, een toename zien. Gemiddeld worden er door de samenwerkingsverbanden ruim 4 alternatieven vermeld. Er zijn 24 verbanden waar er minder dan 3 vormen zijn aangeduid en 1 waar slechts één vorm is aangegeven.

Gebruik van handelingsplannen

Vooral op scholen met LWOO binnen de samenwerkingsverbanden wordt er met handelingsplannen gewerkt (n=46; 56%). Soms wordt daar bij vermeld: “*ook op PrO-scholen*”. Dertien verbanden (16%) geven aan dat hiermee op alle scholen gewerkt wordt en binnen nog eens 13 verbanden (16%) is het gebruik van handelingsplannen beperkt tot de voormalige SVO-(LOM/MLK) scholen. In totaal 10 verbanden geven toelichting bij het gebruik van handelingsplannen, bijvoorbeeld: “*alle scholen, maar nog niet gestandaardiseerd*”; “*binnen de zorgteams is daar vraag naar*”. Er zijn geen samenwerkingsverbanden die aangeven dat er *niet* met handelingsplannen wordt gewerkt.

Binnen vrijwel alle samenwerkingsverbanden neemt het gebruik van handelingsplannen toe (n=78; 95%). Slechts binnen twee samenwerkingsverbanden neemt het gebruik niet toe en van twee ontbreekt het antwoord.

3.3.2 Praktijkonderwijs

Van welke producten, ontwikkeld in het kader van Praktijkonderwijs in de Steigers, wordt in het Praktijkonderwijs gebruik gemaakt?

Er zijn 5 samenwerkingsverbanden waar geen gebruik gemaakt wordt van deze producten en 6 die de vraag onbeantwoord laten. Verder wordt er veelvuldig gebruik gemaakt van de producten. In totaal 71 samenwerkingsverbanden gebruiken tenminste één product, gemiddeld gebruikt men er vijf. In onderstaande tabel een overzicht van het gebruik.

Tabel 12 Gebruik van producten 'Praktijkonderwijs in de Steigers'

Producten 'Praktijkonderwijs in de Steigers'	n (%)
Uitdagingen in het Praktijkonderwijs. Werken in tweetallen	47 (57)
Indicatoren voor arbeids- en stageplaatsen. Praktijkonderwijs een hulpmiddel voor het in kaart brengen van werkplekken	42 (51)
Regionale netwerken voor het praktijkonderwijs. Vijf praktijkvoorbeelden en een plan van aanpak	38 (46)
Ruimte voor Praktijkonderwijs. Aanzet voor een inhoudelijk programma van huisvestingseisen	51 (62)
Pedagogische kwaliteit in de praktijk. Standaarden voor het praktijkonderwijs	38 (46)
VISItekaartjes Praktijkonderwijs	26 (32)
Model Competentieprofiel leraar Praktijkonderwijs	31 (38)
Dit ben ik (deel 1)	27 (33)
Dit ben ik (deel 2)	23 (28)
Dit kan ik; werken met een portfolio met leerlingen in het praktijkonderwijs	33 (40)
Interactie en interreactie	9 (11)

De drie meest gebruikte producten zijn: 'Ruimte voor Praktijkonderwijs. Aanzet voor een inhoudelijk programma' (n=51), 'Uitdagingen in het Praktijkonderwijs. Werken in tweetallen' (n=47) en 'Indicatoren voor arbeids- en stageplaatsen. Praktijkonderwijs een hulpmiddel voor het in kaart brengen van werkplekken'(n=42). 'Interactie en interreactie' is een relatief weinig gebruikt product (n=9).

Bijna alle samenwerkingsverbanden, op 3 na, zijn op de hoogte van nieuwe methodes cq leermiddelen Praktijkonderwijs, die per 1 augustus 2002 beschikbaar zullen zijn. Van de 79 samenwerkingsverbanden die op de hoogte zijn van de methodes gaan er 54 (tweederde van het totaal) ook hiervan gebruik maken. Achttien verbanden nemen in dit opzicht een afwachtende houding aan, die zowel de tijdige beschikbaarheid als de inhoud betreft. Treffend is in dit verband de uitspraak: "Eerst zien, dan kopen". Zes verbanden gaan vooralsnog géén gebruik maken van deze methodes. Ook hier wordt soms aangegeven dat men eerst afwacht of de methoden wel beschikbaar zijn. Twee verbanden hebben deze vraag niet beantwoord.

Bestaan er samenwerkingsrelaties tussen het praktijkonderwijs en het ROC/AOC?

Bij driekwart van de samenwerkingsverbanden (61 in getal) is dat inderdaad het geval; bij 19 (23%) niet (2 onbekend).

Meerwaarde Praktijkonderwijs

De inhoud van het praktijkonderwijs vormt in 74 verbanden (90%) in onderwijskundig opzicht beschouwd een meerwaarde ten opzichte van de oude situatie, in 68 verbanden (83%) waar het gaat om de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen en in evenveel samenwerkingsverbanden waar het gaat om maatschappelijk functioneren.

Ook in termen van systematisering van de stage, een betere structurering van de toegang tot de arbeidsmarkt, nazorg voor leerlingen, activiteiten gericht op het behoud van de arbeidsplaats en met betrekking tot nazorg in termen van systematische communicatie met het bedrijfsleven is geï nformeerd naar de meerwaarde van het praktijkonderwijs ten opzichte van de oude situatie.

In totaal 40 verbanden zijn van mening dat er sprake is van een meerwaarde op alle 5 de aspecten, 15 verbanden vinden de meerwaarde op 4 aspecten, 15 op 3 aspecten, en 11 zien een meerwaarde op minder dan 2 aspecten. Bij één samenwerkingsverband is het antwoord onbekend.

Het vaakst wordt genoemd systematisering van de stage (n=74), vervolgens: een betere structurering van de toegang tot de arbeidsmarkt (n=64), activiteiten gericht op het behoud van de arbeidsplaats (n=55), nazorg voor leerlingen (n=52) en tenslotte: nazorg in termen van systematische communicatie met het bedrijfsleven (n=51).

Tabel 13 Meerwaarde PrO ten opzichte van oude situatie

	swv-en 2002	swv-en 2001
- systematisering van de stage	74 (90%)	70 (83%)
- een betere structurering van de toegang tot de arbeidsmarkt	64 (78%)	71 (85%)
- nazorg	52 (63%)	69 (82%)
- activiteiten gericht op het behoud van de arbeidsplaats	55 (67%)	49 (58%)
- nazorg in termen van systematische communicatie met het bedrijfsleven	51 (62%)	48 (57%)

Als het gaat om een meerwaarde in termen van de betekenis van het praktijkonderwijs voor het samenwerkingsverband dan zijn 70 verbanden (85%) van mening dat die meerwaarde er is. Acht verbanden vinden van niet en 3 verbanden geven aan dat het wel een wens is, maar nog geen realiteit (1 missing).

3.4 Toelating en registratie

De samenwerkingsverbanden is gevraagd naar 'bindende afspraken' die er voor de toelatingscriteria van leerlingen uit het basisonderwijs op het niveau van het samenwerkingsverband gemaakt zijn. Er is onderscheid gemaakt tussen de instroom in de leerwegen en de instroom van zorgleerlingen. In totaal 80 verbanden hebben aangegeven of ze afspraken maken over de instroom in de leerwegen en/of de instroom van zorgleerlingen. Duidelijk is –los van kwaliteit en naleving van deze afspraken- dat er vaker afspraken bestaan waar het gaat om de toelating van zorgleerlingen dan voor de instroom in leerwegen (respectievelijk 64 en 36).

Van de 64 samenwerkingsverbanden die bindende afspraken hebben gemaakt voor de instroom van zorgleerlingen heeft de helft wel en de andere helft geen bindende afspraken gemaakt voor de instroom in de leerwegen. Van de 36 verbanden die bindende afspraken hebben gemaakt voor de instroom in de leerwegen heeft de meerderheid (32) ook afspraken gemaakt voor de instroom van zorgleerlingen.

Er zijn 71 samenwerkingsverbanden (87%) die zich in staat achten leerlingen zonder RVC-beschikking op te vangen. Zeven verbanden geven aan dat men zich daartoe niet in staat acht, om verschillende redenen: voorzieningen die ontbreken (bijvoorbeeld SVO-LOM, ZMOK) terwijl de leerlingen er wel zijn; selectieve toelating door scholen; capaciteitsproblemen van scholen of het niet toereikend zijn van het bovenschools zorgbudget. Vier verbanden onthouden zich van een antwoord. Getracht is kwantitatieve gegevens over wel/niet geïndiceerde en wel/niet plaatsbare leerlingen te achterhalen, echter de meerderheid van de samenwerkingsverbanden kon deze gegevens op het moment van bevraging niet achterhalen.

Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL)

De PCL heeft een formele adviesrol gekregen bij de advisering van leerlingen uit het Praktijkonderwijs naar een VMBO/LWOO. In 70% van de samenwerkingsverbanden (57 in getal) vindt men dat de PCL zich voldoende voorbereid heeft op de vraagstelling 'PrO-leerlingen op LWOO setting'; in de overige 25 (30%) niet. Daarvoor worden de volgende redenen aangedragen: Men verwacht deze situatie niet (de lessentabel is bijvoorbeeld zo gemaakt dat doorschakeling mogelijk is), of het heeft zich nog niet voorgedaan; er is geen actieve PCL of een PCL die alleen registratie/monitoring verzorgt; het moet nog ontwikkeld of uitgediscussieerd worden.

Regionaal Zorgbudget (RZB)

In december 2001 is voor het eerst geïnformeerd in hoeverre de samenwerkingsverbanden op streek waren met het treffen van voorbereidingen voor het Regionaal Zorgbudget. Ook in deze monitor is deze vraag gesteld met een onderscheid in 4 aspecten: is men klaar in bestuurlijke termen; zijn de beslissingen over de aanwending van de middelen genomen; is men in inhoudelijke termen klaar en zijn de verdelingsprocedures rond.

Tabel 14 Voorbereiding voor het RZB

klaar voor het RZB:	aantal swv-en (%)
1. bestuurlijke vormgeving	76 (93%)
2. beslissingen over aanwending van de middelen	67 (83%)
3. inhoudelijke termen (deskundigheid, dekkend netwerk)	58 (71%)
4. verdelingsprocedures	60 (73%)

In de tabel is te zien, dat van de afzonderlijke aspecten de bestuurlijke vormgeving het meest frequent geregeld is, gevolgd door de beslissingen over de inzet van de middelen, gevolgd de verdelingsprocedures en de inhoud. Bij variërend van 6 tot 22 samenwerkingsverbanden zijn de voorbereidingen op diverse fronten nog niet rond. Gemiddeld is men op drie van de vier aspecten voorbereid.

In ruim driekwart van de gevallen (n=62) neemt het bestuur uiteindelijk de besluiten. In 13% van de gevallen is dat het directie-overleg (n=11) en in 3 gevallen verloopt het nemen van besluiten via het consensusmodel. Vijf samenwerkingsverbanden noemen een andere constructie, zoals 'de ledenvergadering' of 'de Stuurgroep'.

Bij 70% van de samenwerkingsverbanden (n=57) speelt de PCL een rol in de uitvoeringsfase bij de toekenning van het regionaal zorgbudget. De volgende voorbeelden worden aangedragen:

- "een adviesfunctie"
- "bij het beoordelen van een aanvraag om geld uit het zorgbudget"
- "geeft beschikkingen af (voorlopig, onderwerp van evaluatie)"
- "kwaliteitskamer"
- "voorstel voor verdeling budget (is aangenomen) en beslissing over het scholingsbudget en beslissing over het geld dat gaat naar scholen zonder licentie, voor projecten".

In 30% van de gevallen speelt de PCL geen rol hierbij.

Vervolgens is gevraagd welke concrete keuzes gemaakt zijn voor de aanwending van het regionaal zorgbudget.

Tabel 15 Keuzes voor aanwending RZB

keuzes:	aantal swv-en (%)
1 bepaalde formule voor verdeling over scholen	35 (43%)
2. ambulante begeleiding	27 (33%)
3. opvang van leerlingen die buiten de boot vallen	55 (67%)
4. vergroting van kwaliteit	56 (68%)
5. collegiale consultatie	26 (32%)
6. zorgteams	30 (37%)
7. anders, nl	30 (36%)

Bij meer dan tweederde van de samenwerkingsverbanden wordt het RZB (deels) besteed aan opvang van leerlingen die buiten de boot vallen en/of vergroting van kwaliteit. In 43% van de gevallen worden de middelen volgens een bepaalde formule verdeeld over de scholen.

Gemiddeld verdeelt men het RZB over drie van de genoemde keuzes. Als we de categorie ‘anders’ even buiten beschouwing laten dan zijn er 9 samenwerkingsverbanden die aangeven de middelen op alle zes de keuzes in te zetten. Er zijn er 7 die de middelen voor vijf van de zes opties aan (gaan) wenden; 16 die dat voor vier keuzes doen; 18 voor drie 20 voor twee (vaak de combinatie van opvang van leerlingen en vergroten van kwaliteit) Er zijn 12 samenwerkingsverbanden die zich beperken tot 1 aspect (veelal ‘anders’).

In deze categorie worden verschillende voorbeelden genoemd, soms ook toelichtingen op de eerder genoemde categorieën.

- “sluitende aanpak zorgcontinuüm”
- “voor 1 jaar verdeeld over de scholen”
- “inzet orthopedagoog voor scholing docenten”
- “aanstelling orthopedagoog en coördinator”
- “toekennen van rugzakjes aan niet geïndiceerde leerlingen”
- “structuurversterking: ontwikkeling sterke scholen na breed aanbod van leerwegen en zorg”

Effect RZB op samenwerking

Aan de samenwerkingsverbanden zijn twee stellingen voorgelegd over het (verwachte) effect van de introductie van het regionaal zorgbudget op de samenwerking. Van de stellingen werd aanvankelijk gedacht dat zij elkaars tegenpolen zouden vormen. Dat bleek wat genuanceerder te liggen. De eerste stelling luidde:

Stelling: De introductie van het regionaal zorgbudget leidt tot versterking van de samenwerking in ons samenwerkingsverband (schaal 1 helemaal niet mee eens –5 helemaal mee eens)

Twee samenwerkingsverbanden onthielden zich van een score.

1 helemaal niet mee eens:	6 (7%)
2:	5 (6%)
3:	28 (34%)
4:	18 (22%)
5: helemaal mee eens	23 (28%)
Het gemiddelde op de stelling bedraagt 3.6	

De tweede stelling, die op de dezelfde manier gescoord werd, luidde:

Stelling: *De introductie van het regionaal zorgbudget leidt sterker tot de tendens 'elke school voor zich' in ons samenwerkingsverband*

Hier onthielden 3 samenwerkingsverbanden zich van een score.

1: helemaal mee eens:	3 (4%)
2:	3 (4%)
3:	11 (13%)
4:	26 (32%)
5: helemaal niet mee eens	36 (44%)

Het gemiddelde op de 2^e stelling bedraagt 4.0

Interessant is natuurlijk de samenhang tussen de antwoorden op deze twee stellingen. Er is een groep van zo'n 38 samenwerkingsverbanden voor wie geldt dat men hoog (4 of 5) gescoord heeft op de eerste stelling en op de tweede. Voor deze groep gaat de verwachting op: de introductie van het RZB leidt tot meer samenwerking in het samenwerkingsverband en minder 'elke school voor zich'.

Daarnaast is er een kleinere groep die aangeeft dat er weliswaar geen sprake is van de situatie elke school voor zich, maar tegelijkertijd nog niet direct een sterkere tendens tot samenwerking ziet. Dat kan een kwestie van tijd (cultuuromslag) zijn. Verder is er een klein groepje dat sterk op de individuele school gericht is en geen tendens tot versterking van de samenwerking ziet. Een verklaring zou kunnen liggen in het gegeven dat waar de individuele scholen de zorg zelf regelen er wellicht ook minder behoefte bestaat aan samenwerking op een ander niveau. Een ongeveer even groot groepje verbanden antwoordt op beide schalen in het midden.

Deskundigheidsbevordering

Het onderling scholen (collegiale consultatie) en/of gezamenlijk inkopen van scholing wordt in 87% van de samenwerkingsverbanden tot de taken van het samenwerkingsverband gerekend. In 27 gevallen (daarvan) is het geformuleerd als beleid van het samenwerkingsverband; in 19 gevallen is het in uitvoering en in 26 gevallen is het zowel beleid als in uitvoering genomen. Tien samenwerkingsverbanden rekenen dit niet tot hun taken.

In 81% van de samenwerkingsverbanden (66 in getal) neemt de vraagstelling van scholen aan het samenwerkingsverband om informatie over zorg toe; in een kleine 20% is dat niet het geval.

In-, door- en uitstroomgegevens

In 60% van de samenwerkingsverbanden – 49 in getal- wordt een registratie gevoerd van de in-, door- en uitstroomgegevens van de leerlingen die horen tot de doelgroep; in 39% is dat niet het geval (van een samenwerkingsverband ontbreekt het antwoord). Redenen waarom er geen registratie gevoerd wordt variëren van: 'het is geen beleid' tot 'het heeft geen prioriteit'; 'er is onvoldoende capaciteit/de organisatie is ontoereikend'. Van één geval is bekend dat de provincie het initiatief heeft genomen.

In 35 samenwerkingsverbanden (43%) wordt er op scholen in het samenwerkingsverband gebruik gemaakt van een leerlingvolgsysteem waarmee het mogelijk is de IDU-gegevens van de doelgroep inzichtelijk te maken. In meer dan de helft van de samenwerkingsverbanden is dat dus niet zo (van 3 ontbreekt het antwoord).

Verder is gevraagd of er in het samenwerkingsverband merkbare effecten optreden van het bijhouden van de in-, door- en uitstroomgegevens. Dat blijkt bij minder dan een kwart van de samenwerkingsverbanden zo te zijn; in bijna tweederde niet en 9 samenwerkingsverbanden laten de vraag onbeantwoord. Waar merkbare effecten optreden gaat het om uiteenlopende zaken, als:

- *“vermindering tussentijdse instroom PrO”*
- *“meer leerlingen naar LWOO en PrO”*
- *sluitende registratie van absenten; meer betrouwbare gegevens over leerlingstromen”*
- *“vorig jaar voor het eerst gedaan; men is daarvan geschrokken en wil actie ondernemen”*
- *“terugdringen aantal vsv-ers, inzet van adequate hulp”*

Waar geen merkbare effecten optreden geeft men doorgaans aan, dat de gegevens niet systematisch verzameld worden (alleen op individuele scholen) of dat er nog geen eenduidige visie is op registratie en het doel ervan.

Er zijn 10 samenwerkingsverbanden die alle drie de vragen bevestigend beantwoorden (er wordt een registratie gevoerd van IDU-gegevens van leerlingen die horen tot de doelgroep + scholen maken gebruik van leerlingvolgsystemen waarmee de IDU-gegevens inzichtelijk gemaakt kunnen worden + er treden effecten op van het bijhouden van de IDU-gegevens).

3.5 Afstemming met derden

3.5.1 Afstemming met gemeentelijk beleid

Op grond van de huidige monitor blijkt in 65 samenwerkingsverbanden (79%) sprake te zijn van gezamenlijke acties **vanuit het samenwerkingsverband**, gericht op afstemming met gemeentelijk beleid (GOA-beleid en gemeentelijk onderwijsbeleid). In 21 gevallen gelden die acties alle gemeenten binnen het samenwerkingsverband; in 44 gevallen enkele gemeenten (bv alleen de GOA-plichtige). In 15 samenwerkingsverbanden is afstemming met de gemeente niet aan de orde. Men geeft aan dat dit zich afspeelt op het niveau van de individuele scholen, maar ook blijkt het lastig toegang te krijgen tot gemeentes: een samenwerkingsverband kan met heel veel gemeenten te maken hebben, die onderling kunnen verschillen in visie en beleid. Een aantal malen wordt opgemerkt dat het samenwerkingsverband geen partner is voor de gemeente. Gemeenten blijken verder soms onvoldoende op de hoogte van de rol en functie van het samenwerkingsverband.

Vergeleken met de situatie in 2001 is er sprake van een lichte teruggang (toen werden er in totaal voor 86% van de samenwerkingsverbanden gezamenlijke acties gericht op afstemming met gemeentelijk beleid geconstateerd).

Vervolgens is geïnformeerd naar de inhoud van de samenwerking.

Tabel 16 Inhoud samenwerking met gemeentelijk beleid: acties vanuit samenwerkingsverband en vanuit individuele scholen (n, %)

Onderwerp:	vanuit swv gezamenlijk	vanuit individuele scholen in swv
Arbeidstoeleiding	20 (24%)	22 (27%)
Brede School	4 (5%)	11 (13%)
Crisisopvang	23 (28%)	21 (26%)
Dagopvang	10 (12%)	8 (10%)
Halt/Politie	28 (34%)	39 (48%)
Inrichten OPDC	14 (17%)	6 (7%)
Leerplichtambtenaren	60 (73%)	59 (72%)
RMC-functionaris	46 (56%)	42 (51%)
Schoolmaatschappelijk werk	40 (49%)	41 (50%)
Time-out voorziening	54 (66%)	28 (34%)
Verzorgen van cursussen/trainingen	9 (11%)	13 (16%)
Anders	15 (18%)	14 (17%)

Van alle acties is ook gevraagd een voorbeeld te geven. Bij arbeidstoeleiding wordt bijvoorbeeld het Praktijkonderwijs, leerwerktrajecten en stagebureaus genoemd. Bij crisisopvang gaat het om verschillende voorbeelden als centrale opvang, Basta, time-out, samenwerking met jeugdhulpverlening. Bij Halt/politie worden bijvoorbeeld projecten als de veilige school vermeld. Bij het inrichten van een OPDC gaat het om huisvesting als gebied waarop men samenwerkt. In relatie tot leerplichtambtenaren gaat het bijvoorbeeld om participatie in zorgteams of de leerplichtambtenaar heeft zitting in vergaderingen van het samenwerkingsverband. Bij de samenwerking met de RMC-functie wordt vaker de inzet van VSV-gelden of vsv-projecten genoemd. De inzet van het schoolmaatschappelijk werk loopt vaak via social teams of zorgteams. Bij de time-out voorziening worden voorbeelden van voorzieningen of constructies genoemd, zoals: de gemeente betaalt mee, of doet onderzoek naar behoefte aan opvang. Als voorbeelden van cursussen noemt men: SOVA en faalangstreductie en omgaan met gedragsproblematische leerlingen. Onder de categorie ‘anders’ wordt een veelheid aan acties vermeld, variërend van Taalbeleid en aansluiting VMBO-ROC tot Onderwijskansen voor VMBO, voorlichting voor allochtone ouders en “gezamenlijke planontwikkeling: Het samenwerkingsverband gaat de procescoördinatie uitvoeren van GOA en VSV.

Gemiddeld worden er 4 activiteiten door het samenwerkingsverband als geheel afgestemd met gemeentelijk beleid; bij de individuele scholen ligt dat iets hogere, bijna 5⁵. De tabel laat zien, dat afstemming met de leerplichtambtenaar, over time-out voorzieningen, de RMC-functionaris en schoolmaatschappelijk werk de belangrijkste inhoudelijke terreinen voor afstemming zijn. Kennelijk wordt afstemming over een time-outvoorziening eerder op het niveau van het samenwerkingsverband dan door de individuele scholen opgepakt. Verder is te zien dat het omgekeerde geldt voor afstemming met Halt en politie; dat is kennelijk een zaak die juist eerder op individueel schoolniveau wordt uitgevoerd.

Hoe is de relatie tussen het beleid van het samenwerkingsverband, het beleid van de scholen en het gemeentelijk beleid te typeren? Op het niveau van het samenwerkingsverband bestaat in een derde

⁵ Uiteraard dient wel bedacht te worden dat dit de optelsom kan zijn van alle activiteiten die verspreid over de scholen van het samenwerkingsverband met de gemeenten worden afgestemd.

van de gevallen een marginale relatie met gemeentelijk beleid. Op het niveau van individuele scholen is dat wat beter gesteld (18%). Wel is er tussen gemeenten en samenwerkingsverband vaker sprake van een duidelijk samenhangend geheel (15% versus 9% in geval van individuele scholen). Onderlinge afstemming is er in respectievelijk 42 en 48% van de gevallen).

Vanuit de **individuele scholen** wordt in ruim 80% van de samenwerkingsverbanden actie ondernomen gericht op afstemming met gemeentelijk beleid (GOA-beleid, gemeentelijk onderwijsbeleid, jeugdhulpverlening en jeugdbeleid). In 13 samenwerkingsverbanden gebeurt dat niet; en geeft men daarvoor doorgaans als reden aan dat de afstemming zich afspeelt op het niveau van het samenwerkingsverband.

Drie samenwerkingsverbanden beantwoorden deze vraag niet. In 4 gevallen gaat het om afstemming met alle gemeenten, in de meerderheid van de gevallen om afstemming met de eigen gemeente. In tweederde van de gevallen van de samenwerking met de eigen gemeente is sprake van onderlinge afstemming of een samenhangend geheel; in 20% van de gevallen wordt die relatie als 'marginaal' betiteld.

Is het nou zo dat geen afstemming op het ene niveau als het ware 'gecompenseerd' wordt met het bestaan van afstemming op het andere? Van de 15 samenwerkingsverbanden waar geen afstemming met gemeentelijk beleid plaatsvindt, zijn er 13 waar dat wel gebeurt op het niveau van de individuele scholen. Er blijven twee verbanden over die noch aan afstemming op het ene, noch op het andere niveau doen.

Het gemeentelijk beleid wordt door tweederde van de samenwerkingsverbanden zowel als preventief als als curatief omschreven; in twintig procent van de gevallen als voornamelijk curatief en in 9 procent als voornamelijk preventief. Vier samenwerkingsverbanden laten de vraag onbeantwoord.

3.5.2 Afstemming met Bureau Jeugdzorg

In iets minder dan driekwart de samenwerkingsverbanden (n=59) worden er vanuit het **samenwerkingsverband** gezamenlijk acties ondernomen gericht op afstemming met Bureau Jeugdzorg (ook op dit vlak is er een lichte teruggang ten opzichte van vorig jaar). In ruim een kwart van de samenwerkingsverbanden gebeurt dat niet. Soms omdat het opgepakt wordt door de individuele scholen, soms omdat Bureau Jeugdzorg het afhoudt en soms ook is er geen beleid op dit vlak of de samenwerking 'even in de koelkast staat'.

Bij bijna de helft van de samenwerkingverbanden (39; 48%) gaat het bij die afstemming om participatie in schoolteams; bij 33 samenwerkingsverbanden (40%) gaat het om bovenschoolse activiteiten (zoals consultatieteams, spreekuren, deelname aan PCL, RMC-samenwerking) en in 10 gevallen gaat het om andere activiteiten, bijvoorbeeld snelle verwijzing, sociaal medische teams, voorlichting, gastlessen, gezondheidseducatie, aanvragen van hulp, adviezen, consultatie bij jeugdhulpverlening of jeugdgezondheidszorg.

Ook hier is gekeken naar de acties die vanuit de **individuele scholen** genomen worden gericht op afstemming met Bureau Jeugdzorg. In 70% van de samenwerkingsverbanden gebeurt dat, in 28% niet (en twee onthouden zich van een antwoord). Hier kan natuurlijk een informatieprobleem optreden: het is de vraag of de coördinatoren volledig op de hoogte zijn van de activiteiten van de individuele scholen.

In meer dan de helft van de gevallen (n=42) gaat het dan om participatie in schoolteams; bij 7

samenwerkingsverbanden (40%) gaat het om bovenschoolse activiteiten (zoals preventieteam time-out; onderwijsondersteuningsteams, opzet protocol leerlingen zorg) en in 16 gevallen gaat het om andere activiteiten, bijvoorbeeld afspraken en (door)verwijzing van individuele leerlingen, schoolmaatschappelijk werk, preventie-units.

Er zijn 41 samenwerkingsverbanden (precies de helft) die zowel op het niveau van het samenwerkingsverband als op het niveau van individuele scholen acties ondernemen in de richting van de Bureaus Jeugdzorg. Er zijn er 6 die dat noch op het ene, noch op het andere niveau doen. Er zijn 16 samenwerkingsverbanden waar geen afstemmingsactiviteiten op het niveau van het samenwerkingsverband ondernomen worden, maar wel op schoolniveau en 17 voor wie dat andersom geldt.

Hoe is de relatie tussen het beleid van het samenwerkingsverband, de individuele scholen en Bureau Jeugdzorg te typeren? De afstemming wordt in ongeveer 45% van de gevallen als marginaal omschreven, in ongeveer 15% van de gevallen als duidelijk samenhangend betiteld, en in de overige gevallen is er sprake van onderlinge afstemming.

3.5.3 Aansluiting met basisonderwijs en doorlopende leer- en zorglijnen

Onderstaand overzichtje geeft een beeld van de vormen van samenwerking die er met het basisonderwijs bestaan. Het gaat hier om *door het samenwerkingsverband* gecoördineerde samenwerking met het basisonderwijs.

Tabel 17 Vormen van samenwerking met het basisonderwijs (n, %)

Vormen van samenwerking met het basisonderwijs	aantal swv-en (%)
Overeenstemming tussen PO en VO over gebruik van onderwijskundige rapporten	73 (89%)
'Warme' overdracht van leerlingen	52 (63%)
VO leest gegevens van PO in	28 (34%)
Er is een terugkoppeling van de resultaten naar het PO	41 (50%)
Ander terrein, nl	21 (26%)

Als voorbeelden van samenwerking op ander terrein wordt vaak voorlichting genoemd, overleg met coördinatoren WSNS en netwerken (PO-VO). Gemiddeld is er sprake van bijna drie vormen van samenwerking met het basisonderwijs. Er zijn 47 samenwerkingsverbanden die meer dan 3 vormen noemen (dus 3, 4, of 5); er is één samenwerkingsverband dat geen activiteit vermeldt; en er zijn 34 samenwerkingsverbanden die 1 of 2 activiteiten vermelden.

Vervolgens is geïnformeerd of er binnen de samenwerkingsverbanden gewerkt wordt aan doorlopende leerlijnen voor wat betreft programmatische aansluiting.

In 15 samenwerkingsverbanden (18%) is dat niet het geval, noch is er afstemming op dit gebied tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs, noch tussen VO en het middelbaar beroepsonderwijs.

In 23 (28%) samenwerkingsverbanden wordt er gewerkt aan doorlopende leerlijnen tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs. In 58 (71%) samenwerkingsverbanden wordt aan doorlopende leerlijnen gewerkt tussen voortgezet onderwijs en BVE-sector; en in 8 samenwerkingsverbanden wordt de doorlopende leerlijn in z'n totaliteit aangepakt: van basisonderwijs naar VO naar beroepsonderwijs/BVE/AOC.

Ten opzichte van 2001 is er een stijging waarneembaar van het werken aan doorlopende leerlijnen

tussen PO en VO en tussen VO en BVE/AOC, ten nadele van het aandeel samenwerkingsverbanden waar de doorlopende leerlijn PO-BVE aandacht krijgt. Een andere verklaring voor dit laatste zou kunnen liggen in het gegeven dat programmatische aansluiting nogal wat vraagt en dat er kennelijk in eerste instantie iets te optimistisch op deze vraag geantwoord is.

Een volgende indicatie is af te leiden uit de antwoorden op de vraag op welk niveau de programmatische aansluiting zich afspeelt.

Tabel 18 Niveau waarop programmatische aansluiting zich afspeelt (n, %)

niveau:	aantal swv-en (%)
bestuurlijk niveau	30 (37%)
directieniveau	49 (60%)
afdelingsniveau	42 (51%)
docentenniveau	43 (52%)
op het niveau van de individuele leerling	27 (33%)
anders ⁶	3 (4%)

In de tabel is te zien dat in een derde van de samenwerkingsverbanden de programmatische aansluiting op het niveau van de leerlingen tot uitdrukking komt. Interessant zijn natuurlijk ook de combinaties. Gemiddeld worden per samenwerkingverband bijna drie niveaus aangegeven. Als er sprake is van slechts één niveau is dat doorgaans het directieniveau. Een combinatie met leerlingniveau komt vrijwel alleen maar voor in combinatie met minstens 2 andere niveaus.

Ook voor de zorg is bekeken in hoeverre er sprake is van doorlopende lijnen.

In 15 samenwerkingsverbanden is er geen sprake van doorlopende lijnen op het gebied van zorg. In 47 samenwerkingsverbanden (57%) bestaan die lijnen er voor BAO-VO. In 31 samenwerkingsverbanden voor VO- ROC/AOC/BVE en in 13 gevallen geeft men aan de lijn op het gebied van zorg voor het hele traject BAO-VO-ROC/AOC/BVE op te pakken. In 4 gevallen geeft men een andere omschrijving, bijvoorbeeld “*het gebeurt op schoolniveau*”; “*nog incidenteel, momenteel krijgen zorglijnen meer structuur*”.

Tabel 19 Niveau waarop er sprake is van doorlopende lijnen zorg (n, %)

niveau:	aantal swv-en (%)
bestuurlijk niveau	15 (18%)
directieniveau	36 (44%)
zorgcoördinatoren, mentoren, leerlingbegeleiders	59 (72%)
afdelingsniveau	19 (23%)
op het niveau van de individuele leerling	32 (39%)
anders	5 (6%)

Ook hier is weer gekeken naar het niveau waarop er sprake is van doorlopende ‘zorglijnen’. In de tabel is te zien dat dit zich meestal afspeelt op het niveau van zorgcoördinatoren, mentoren en begeleiders, op afstand gevolgd door de directie en het niveau van de leerling. Bij ‘anders’ wordt

⁶ Vermeld worden: op het niveau van coördinatoren, op netwerkniveau, op schoolniveau.

bijvoorbeeld “zorgcoördinatoren/interne begeleiders” genoemd of “WSNS” (weer samen naar school).

Gemiddeld worden twee niveaus per samenwerkingsverband genoemd. In 7 samenwerkingsverbanden is er sprake van doorlopende zorglijnen op alle niveaus. Waar hier sprake is van één niveau, gaat dat doorgaans om het niveau van de zorgcoördinatoren.

Bekeken is verder in hoeverre er bij de samenwerkingsverbanden zowel aan doorlopende leerlijnen als aan doorlopende zorg gewerkt wordt. Er zijn 5 samenwerkingsverbanden waar noch aan het een, noch aan het ander gewerkt wordt. Er zijn in totaal 56 samenwerkingsverbanden waar aan beide lijnen gewerkt wordt. In meer dan de helft van die gevallen is dat de aansluiting tussen PO en VO. Er zijn 4 samenwerkingsverbanden die voor beide onderwerpen het gehele traject beslaan.

3.6 Slot: evaluatie

Evaluatie

Worden de activiteiten uit het zorgplan geëvalueerd? In 77 samenwerkingsverbanden (82%) wordt dat inderdaad gedaan; in 13 gevallen niet (van 2 ontbreekt het antwoord). Van meer dan de helft van die 77 verbanden (45 in getal) geldt dat evaluatie leidt tot de beleidscyclus: initiëren, vaststellen, uitvoeren, evalueren en bijstellen. In de overige 22 gevallen leidt de evaluatie niet tot een beleidscyclus.

Dit gegeven lijkt in tegenspraak met de eerdere constatering in dit hoofdstuk dat er in de zorgplannen weinig vermeld wordt over evaluatie en te verwachten resultaten. Een eenvoudige verklaring zou kunnen zijn dat men de evaluatieve taak kennelijk wel oppakt, maar dat niet vermeldt in het zorgplan.

Rol coördinator

Wat is de belangrijkste taakinfilling van de coördinator van het samenwerkingsverband?

In 73 samenwerkingsverbanden heeft de coördinator een beleidsinitiatieerende rol. In 52 verbanden is de coördinator ambtelijk secretaris van het bestuur en in 46 verbanden heeft hij de rol van voorzitter van de werkgroepen. In 18 gevallen wordt een andere taak vermeld, bijvoorbeeld “*directeur van het samenwerkingsverband*”; “*voorzitter PCL*”; “*de coördinator is in de nieuwe stichting zorgmanager geworden*” of, in een paar gevallen: “*spin in het web*”. Gemiddeld worden 2 taken van de coördinator vermeld. Waar er sprake van één taak van de coördinator is gaat het doorgaans om een beleidsinitiatieerende rol. In 15 gevallen is er sprake van een combinatie van beleidsinitiatieerende rol en een taak als voorzitter van de werkgroepen; In 10 gevallen een combinatie van een beleidsinitiatieerende rol en een rol als ambtelijk secretaris van het bestuur en in 29 gevallen is er sprake van een combinatie van alle de drie genoemde taakinfillingen.

Wie neemt in het samenwerkingsverband de beleidsinitiatieven? Bij 34 samenwerkingsverbanden is het bestuur daarbij betrokken; in elf verbanden (daarvan) is het nemen van beleidsinitiatieven ook voorbehouden aan het bestuur (als enige). In 56 verbanden is de coördinator betrokken; in 21 gevallen (daarvan) is het uitsluitend de coördinator die beleidsinitiatieven neemt. Andere constructies zijn er in 14 gevallen, bijvoorbeeld: “*de coördinator met het directeurenoverleg*”; “*de directeur van het samenwerkingsverband*”; “*de regiegroep*”; “*de stuurgroep*”.

Bevorderende en belemmerende factoren

Tot besluit van dit onderdeel is gevraagd naar factoren die een doorslaggevende rol spelen bij de inhoudelijke ontwikkeling van de zorgstructuur in de samenwerkingsverbanden. Eerst werd geï nformeerd naar bevorderende factoren.

Tabel 20 Bevorderende factoren bij de inhoudelijke ontwikkeling van de zorg

bevorderende factoren:	n (%)
geen bevorderende factoren	2 (2%)
rol/positie coördinator	67 (82%)
extra financiële doelsubsidies van OCenW	53 (65%)
noodzaak tot samenwerking voor zorg aan alle leerlingen (verantwoordelijkheid samenwerkingsverband)	71 (87%)
personen in de schoolleiding	49 (60%)
denominaties werken samen	39 (48%)
sterk bestuur samenwerkingsverband	38 (46%)
ondersteuning door de LPC	8 (10%)
externe ondersteuning	31 (38%)
draagvlak, gedeelde verantwoordelijkheid	62 (76%)
goede samenwerkingservaringen in het verleden	52 (64%)
regelgeving	15 (18%)
deskundigheid	37 (45%)
proces van fusies en omzettingen	23 (28%)
anders	7 (9%)

Bij “anders” worden uiteenlopende stimulansen vermeld, bijvoorbeeld: “*Alles is breed gefuseerd, dus school is straks samen met PrO ook het samenwerkingsverband*”; “*Projectgroep zorgstructuur en zorgcoördinatie-overleg, positie PCL (..)*”; “*identiteit*”.

Gemiddeld kruist men liefst 8 factoren (tegen vorig jaar 5) aan die bevorderlijk werken op de inhoudelijke ontwikkeling van de zorg. En liefst 39 samenwerkingsverbanden noemen 9 of meer factoren. De noodzaak tot samenwerking, de rol van de coördinator, gedeelde verantwoordelijkheid, het toekennen van extra doelsubsidies van OCenW (bv Kwaliteit van zorg) en goede samenwerkingservaringen vanuit het verleden blijken belangrijke impulsen te geven aan de ontwikkeling van de zorg.

De ‘top drie’ (noodzaak tot samenwerking en de rol van de coördinator en gedeelde verantwoordelijkheid) stonden ook in 2001 boven aan het rijtje bevorderende invloeden. Opvallend is dat de rol van het toekennen van doelsubsidies door het Ministerie fors is toegenomen. De invloed van de ondersteuning door de LPC bij de ontwikkeling van zorg blijkt klein.

Op dezelfde manier is naar belemmerende factoren geï nformeerd:

Tabel 21 Belemmerende factoren bij de inhoudelijke ontwikkeling van de zorg

belemmerende factoren:	n (%)
geen belemmerende factoren	10 (12%)
onduidelijkheid van de kant van de overheid/regelgeving	38 (46%)
concurrentieverhouding tussen scholen	23 (28%)
verdeling zorgleerlingen ongelijk	21 (26%)
verschillende denominaties	4 (5%)
personen in de schoolleiding	10 (12%)
fricties tussen besturen van individuele scholen en het bestuur van het samenwerkingsverband	7 (9%)
ondersteuning door de LPC	1 (1%)
scholen onttrekken zich aan samenwerking.	11 (13%)
negatieve samenwerkingservaringen uit verleden	6 (7%)
rol/positie van de coördinator	2 (2%)
anders	20 (24%)

Onder ‘anders’ vermeldt men verschillende knelpunten, zoals “*de wens van scholen hun autonomie te behouden*”; “*gescheiden opererende deelverbanden*”; “*RVC regelgeving*” “*te klein samenwerkingsverband, waardoor alles met dezelfde club mensen moet gebeuren*”; “*omzetting van SVO-LOM heeft veel tijd gekost en problemen opgeleverd*”.

Het gemiddeld aantal aangekruiste belemmerende invloeden bedraagt 2. Net als in 2001 ervaart men onduidelijkheid van de kant van de overheid/regelgeving als grootste belemmering bij de ontwikkeling van de zorg (bijvoorbeeld de lijst van toegestane testen). En net als in vorig jaar komen de concurrentieverhouding tussen scholen (de positionering van de theoretische leerweg) en de ongelijke verdeling van zorgleerlingen op de tweede en derde plaats.

Behoeft aan actie door VMBO-Projectorganisatie

Tot besluit van dit onderdeel is de samenwerkingsverbanden gevraagd welke actie er op het terrein van de inhoudelijke ontwikkeling van de zorgstructuur binnen de samenwerkingsverbanden gewenst is door de VMBO-Projectorganisatie, met het oog op de implementatiefase.

Tabel 22 Behoeft aan acties door VMBO-projectorganisatie in implementatiefase (n, %)

gewenste acties:	n (%)
voorlichting/informatievoorziening	53 (65%)
advies	45 (55%)
monitoren (goed blijven volgen)	49 (60%)
stimuleren	36 (44%)
gerichte/specifieke interventie op een bepaald terrein	9 (11%)
anders, nl	8 (10%)
geen actie	2 (2%)

Gemiddeld noemen de samenwerkingsverbanden twee manieren van ondersteuning door de Projectorganisatie in de implementatiefase. Meer dan de helft van de samenwerkingsverbanden vraagt om voorlichting, monitoren en advies; wat minder dan de helft vindt stimulerende activiteiten nodig. Als specifieke interventie wordt bijvoorbeeld genoemd: “*het verkrijgen van een ZMOK-voorziening in*

de regio”; “VMBO-ontwikkeling in de stad”; “financiën, bevoegdheden, mandatering”; “herschikking”.

Onder ‘anders’ vermeldt men vergelijkbare zaken, maar ook gerichte interventies voor het oplossen van knelpunten, onder andere bij het ministerie. Opgemerkt wordt dat de positie van de PJO duidelijk moet zijn. Ook ziet men een rol voor de PJO als ondersteuner voor de werkers in het veld.

Er zijn twee samenwerkingsverbanden die in de implementatiefase voor hun verbanden geen rol voor de PJO zien weggelegd.

4 Infrastructurele ontwikkeling van de leerwegen: regionale samenwerking in beeld

Anders dan voorgaande jaren zijn dit jaar geen kwantitatieve gegevens over de ontwikkeling van de kleine afdelingen en gemiddelde bezetting opgenomen. Dat heeft meerdere redenen: Er lijkt een verzadigingspunt bereikt te zijn waar het gaat om de infrastructuur. Daarnaast is er in de notitie 'Planningsvrijheid in het VMBO' ook een andere lijn ingezet, waarmee er een verschuiving plaatsvindt naar een accent op kwalitatieve in plaats van op kwantitatieve ontwikkeling. In praktische zin is het door het naast elkaar bestaan van de nieuwe (leerwegen/ISP) structuur in het derde leerjaar met de oude situatie in het vierde leerjaar niet meer mogelijk een berekening te maken van het percentage kleine afdelingen en gemiddelde bezettingen, zoals dat voorheen gebeurde.

De vragen die in dit onderdeel zijn opgenomen concentreren zich rond de regionale samenwerking en eventuele regionale arrangementen.

De eerste vraag luidde: Doen zich op het gebied van het aanbod (spreiding van aanbod) knelpunten voor in de regio?

Van 3 samenwerkingsverbanden ontbreekt het antwoord. In 43 verbanden, wat meer dan de helft van het totale aantal, zijn er geen knelpunten op het terrein van het aanbod. In 36 verbanden blijken er inderdaad knelpunten aanwezig.

Men noemt zaken als het ontbreken van aanbod. Soms gaat dat om afdelingen; zo wordt in de regio Noord-Oost regelmatig een tekort aan technische afdelingen genoemd. Een ander voorbeeld: "*er is zowel veel overlap (programma's op twee of drie scholen aanwezig) als witte vlekken en kleine afdelingen*". Of: "*(er is een) onevenredige verdeling van leerlingen over de leerwegen binnen enkele scholen, er zijn kleine afdelingen en een zwakke gemengde en theoretische leerweg*". Soms gaat het om een tekort aan zorgvoorzieningen, bijvoorbeeld: "*(..) LWOO ontbreekt op veel PC-scholen, leerlingen die daardoor ver moeten reizen of naar scholen van een ander samenwerkingsverband*" of: "*grote instroom in PrO leidt tot 4 noodlokalen*". Soms hebben de gesignaleerde knelpunten te maken met het imago van het hele VMBO: "*verdere marginalisering van het VMBO in de stad*". "*Het VMBO in de stad droogt op*".

Vervolgens is geïnformeerd naar eventuele knelpunten op het gebied van de regionale samenwerking. Bedoeld werd op die manier te inventariseren in hoeverre er al dan niet sprake is van een voedingsbodem voor een regionaal arrangement.

In 30 samenwerkingsverbanden (ruim een derde) doen zich op dit gebied knelpunten voor; in 50 verbanden niet (twee samenwerkingsverbanden laten de vraag onbeantwoord). Waar zich knelpunten voordoen heeft dat doorgaans te maken met denominatieve verschillen en/of onderlinge concurrentie van scholen.

Worden er door de scholen binnen het samenwerkingsverband relaties gelegd met derden (populair gezegd: kijkt men over de schutting heen?):

Tabel 23 Relaties met derden (n, %)

actoren:	
andere VMBO-scholen	72 (88%)
ROC/AOC	75 (92%)
regionaal bedrijfsleven	70 (85%)
gemeente	63 (77%)
anders, nl	10 (12%)

Gemiddeld worden tussen de 3 en 4 actoren genoemd.

Bij 'anders' worden bijvoorbeeld de provincie; andere samenwerkingsverbanden (WSNS) of Bureau Jeugdzorg vermeld.

Regionale arrangementen

Schoolbesturen krijgen onder nadere voorwaarden meer ruimte voor het zelf invullen van het aanbod van vbo-programma's en van de theoretische leerweg, mits hieraan een zogeheten regionaal arrangement ten grondslag ligt. Daarom luidde de volgende vraag: Is er een **regionaal arrangement** in voorbereiding?

In 5 gevallen (samenwerkingsverbanden) is een regionaal arrangement aangevraagd; in 14 gevallen is het in voorbereiding en in 60 verbanden worden geen voorbereidingen op dit vlak getroffen.

Bekeken is welke relatie er bestaat tussen het aanvragen of voorbereiden van een regionaal arrangement en het bestaan van knelpunten op het vlak van (spreiding van) aanbod of regionale samenwerking. Knelpunten op aanbodgebied en het aanvragen/voorbereiden van een regionaal arrangement blijken inderdaad vaker samen te gaan. Dat gaat niet op voor het bestaan van knelpunten in de regionale samenwerking en het voorbereiden van een regionaal arrangement.

In de volgende tabel is van 16 samenwerkingsverbanden die deze vraag beantwoord hebben weergegeven welke actoren er bij een regionaal arrangement betrokken (zullen) zijn. Gemiddeld zijn dat meer dan 2 van deze actoren per regionaal arrangement. In een derde van de gevallen waar een regionaal arrangement aangevraagd is of voorbereidingen getroffen worden, zijn 4 van de genoemde actoren betrokken.

Tabel 24 Bij regionaal arrangement betrokken actoren (n=16)

actoren:	n
andere VMBO-scholen	15
ROC/AOC	13
regionaal bedrijfsleven	8
gemeente	9
anders, nl	2

Onder de categorie 'anders' noemt men "de provincie" en "een brede scholengemeenschap, hbo en universiteit".

Bevorderende en belemmerende factoren

Ook bij dit onderdeel is gevraagd naar factoren die een doorslaggevende rol spelen bij de

infrastructurele ontwikkeling van de leerwegen. In onderstaand overzicht volgen eerst de bevorderende invloeden.

Tabel 25 Bevorderende factoren bij de infrastructurele ontwikkeling van de leerwegen (n, %)

bevorderende factoren:	n (%)
geen bevorderende factoren	15 (18%)
deskundigheid schoolleiding	28 (34%)
samenwerking/afstemming met andere scholen	46 (56%)
huisvesting/inventaris	21 (26%)
lokale overheid	30 (37%)
regionale overheid	16 (20%)
deskundigheid van het team	13 (16%)
regelgeving (planprocedure)	5 (6%)
beschikbare tijd voor docenten	3 (4%)
examinering	2 (2%)
invloed ROC/AOC	24 (29%)
leermiddelen	2 (2%)
anders	13 (16%)

Onder ‘anders’ wordt een diversiteit aan stimulansen genoemd bijvoorbeeld partijen van buiten de school; invloed van bedrijfsleven; het feit dat alle scholen aan vergroting van de basiszorg werken; etc..

Vergeleken met vorig jaar is het belang van de factor ‘samenwerking/afstemming met andere scholen’ fors toegenomen: die was toen bij ruim een derde van de gevallen vermeld en is nu gestegen naar meer dan de helft van de samenwerkingsverbanden. De lokale overheid komt op de 2^e plaats, gevolgd door de deskundigheid van de schoolleiding. Ook de rol van huisvesting/inventaris als bevorderende factor is iets gegroeid. Opmerkelijk is ook de toegenomen stimulerende invloed van ROC en AOC; die was vorig jaar nog zeer beperkt. Voor kwalificatie voor de uitvoering van LWT-trajecten is dit contact vereist; dat zal ongetwijfeld de toegenomen invloed verklaren.

Het aantal aangekruiste bevorderende factoren loopt van een tot acht. Gemiddeld per samenwerkingsverband zijn er dat ruim 2.

Zo ook voor de belemmerende factoren:

Tabel 26 Belemmerende factoren bij de infrastructurele ontwikkeling van de leerwegen (n, %)

belemmerende factoren:	n (%)
geen belemmerende factoren	28 (34%)
deskundigheid van het team	4 (5%)
beschikbare tijd voor docenten	14 (17%)
huisvesting/inventaris	21 (26%)
lokale overheid	4 (5%)
regionale overheid	1 (1%)
leermiddelen	3 (4%)
samenwerking/afstemming met andere scholen	20 (24%)
examining	4 (5%)
deskundigheid schoolleiding	1 (1%)
regelgeving (planprocedure)	9 (11%)
anders	17 (21%)

Onder ‘anders’ worden vooral geografische factoren genoemd: het bestaan van subregio’s en subregionale belangen; reisafstanden; geografische splitsing van het gebied, e.d., maar ook “denominatieve scheidingen” en “oud zeer”.

Een derde van de samenwerkingsverbanden noemt geen belemmerende factoren. Gemiddeld noemt men er een. Huisvesting/inventaris is van de derde plaats vorig jaar naar de bovenste plaats in de rij van belemmerende factoren gestegen, gevolgd door samenwerking/afstemming met andere scholen, die vorig jaar bovenaan stond.

Behoeftte aan actie door de Provincies

Tot besluit van dit onderdeel is de samenwerkingsverbanden gevraagd welke actie er voor de versterking van het VMBO nodig is door de Provincies, op het terrein van de infrastructurele ontwikkeling van de leerwegen.

Tabel 27 Behoeftte aan acties door Provincie voor versterking VMBO (n, %)

gewenste acties:	n (%)
voorlichting/informatievoorziening	19 (23%)
advies	24 (29%)
monitoren (goed blijven volgen)	33 (40%)
stimuleren	28 (34%)
gerichte/specifieke interventie op het terrein van ..	23 (28%)
anders, nl	16 (20%)
geen actie	6 (7%)

Gemiddeld noemen de samenwerkingsverbanden bijna 2 manieren van ondersteuning door de Provincies. Het meest wordt gevraagd om monitoren, stimuleren, gevolgd door advies en specifieke interventies (in meer dan een kwart van de gevallen). Vergeleken met vorig jaar vraagt men van de Provincies een veel grotere rol in de informatievoorziening.

Gerichte interventie vraagt men bijvoorbeeld op het gebied van regionale arrangementen, leerwerktrajecten, de aansluiting met het ROC, het bij elkaar brengen van partijen (het onderwijsveld

en de gemeenten), samenwerking met andere denominaties, en de aansluiting met het bedrijfsleven. Bij 'anders' wordt meestal de regierol bij het opzetten van een regionaal arrangement aangedragen.

5 De slotsom: een ‘profielchets’ van de samenwerkingsverbanden

Aan het eind van de vragenlijst werd een aantal vragen voorgelegd die betrekking hebben op het geheel, dus zowel op de leerwegen als op de inhoudelijke ontwikkeling van zorg, regionaal bewustzijn, cohesie en kwalitatieve ontwikkelingen. Voor een deel gaat het hierbij om een regio-typing en minder om taken die tot de beïnvloedingssfeer van de samenwerkingsverbanden kunnen worden gerekend.

5.1 Integrale ontwikkeling

Is er in deze regio in overwegende mate sprake van een *integrale* ontwikkeling? zo luidde de eerste vraag. Indicaties hiervoor zijn bijvoorbeeld zaken als samenhang tussen het overleg over de zorg en de leerwegen

Tabel 28 Integrale ontwikkeling in de regio (2002, 2001 en 2000 vergeleken)

	situatie 2002*		situatie 2001		situatie 2000	
	n	%	n	%	n	%
ja	50	61%	54	64%	41	49%
ja en nee	23	28%	26	31%	11	13%
nee	7	9%	4	5%	32	38%

* 2 missing

Bij de toelichtingen van de samenwerkingsverbanden waar een integrale ontwikkeling gesignaleerd wordt, worden verschillende voorbeelden hiervan aangedragen:

- “OPDC snel gevormd; alle partners zijn positief, steeds meer afstemming zorg en leerwegen”
- “Veel goede ontwikkelingen; leerwerktrajecten, leerwerkplekken en goede zorg”
- “Gezamenlijke aanpak van OPDC en leerwerktrajecten”
- “Zorg, leerwegen en jeugdzorg behoeven één aanstuurpunt en dat is het samenwerkingsverband”.

Bij de toelichtingen van de verbanden waar men geen integrale ontwikkeling constateert wordt vrijwel unaniem aangegeven dat het in het samenwerkingsverband voornamelijk over de zorg gaat en dat de leerwegen een zaak van scholen zijn.

- “Infrastructurele ontwikkelingen worden gemeld maar niet als zodanig besproken”.

Er worden wel perspectieven geconstateerd:

-“(..) de link naar leerwegen moet op het samenwerkingsverbandniveau nog nadrukkelijker gelegd worden. De gezamenlijke aanpak van het LWOO en de leerwerktrajecten vormt wel een goede basis.” Een enkele keer laat men de vraag onbeantwoord, omdat men vindt dat deze integratie niet tot de taak van het samenwerkingsverband hoort.

5.2 Regionale ontwikkeling

Is er in deze regio in overwegende mate sprake van een *regionale* ontwikkeling? Een indicatie daarvan is bijvoorbeeld of er sprake is van een (sub-)regionaal bewustzijn.

Tabel 29 Regionale ontwikkeling in de regio (2002, 2001 en 2000 vergeleken)

	situatie 2002*		situatie 2001		situatie 2000	
	n	%	n	%	n	%
ja	62	76%	60	71%	44	52%
ja en nee	13	16%	15	18%	13	15%
nee	5	6%	9	11%	27	32%

*2 missing

In de gevallen dat men de vraag bevestigend beantwoordt, wordt vaak als toelichting gegeven dat dat samenhangt met de kenmerken van de regio: er is sprake van een ‘compacte’, kleine, duidelijke of overzichtelijke (sub-)regio. Bij de samenwerkingsverbanden waar het antwoord op de vraag ontkennend is, wijst men erop, dat het nog vaak om alle scholen voor zich gaat: “*Scholen hebben geen toegevoegde waarde voor elkaar*”; “*men kiest steeds een partner afhankelijk van wat men nodig heeft*”; “*vaak wordt nog veel vanuit individuele scholen gedaan en niet vanuit een eenheid. Er wordt absoluut niet naar andere scholen gekeken*”.

5.3 Kwalitatieve ontwikkeling

Krijgen *kwalitatieve* ontwikkelingen binnen deze regio voldoende kans? Komt men naast de letter van de wet ook aan de ‘geest’ van de wet toe? De antwoorden konden gegeven worden in de vorm van een score op een 5-puntschaal: 1 betekent: helemaal niet – 5 betekent zeer veel.

Tabel 30 Kwalitatieve ontwikkeling binnen de regio (n, %)

	aantal swv-en 2002*	2001 (n)	2000 (n) ⁷
1 (helemaal niet) geldt voor	-	-	-
2 geldt voor	1 (1%)	2	17
3 geldt voor	24 (29%)	33	14
4 geldt voor	50 (59%)	48	53
5 (zeer veel) geldt voor	6 (7%)	1	
gemiddelde score	3.7	3.6	

* 1 missing

In de tabel is te zien dat er nog steeds sprake is van toename. Er worden slechts weinig toelichtingen gegeven.

- “*Zorg en kwaliteit staan hoog op de agenda, samenwerking is echt*”;

- “*Er komt begin dit studiejaar een studiedag hierover; we praten dan over de diepte van de ambitie*”;

- “*Op het gebied van de zorg is de ontwikkeling positief*”.

⁷ In 2000 werd voor deze vragen nog niet met schalen maar met ja/nee antwoorden gerekend.

5.4 Cohesie in het samenwerkingsverband

Is er sprake van voldoende cohesie binnen dit samenwerkingsverband? zo luidde de slotvraag. Met andere woorden, het ging hier om de vraag: hebben de partijen echt iets met elkaar/is het een echt samenwerkingsverband met voldoende daadkracht?

Tabel 31 Voldoende cohesie binnen de regio (n, %)

	aantal swv-en 2002	2001 (n)	2000 (n)
1 (helemaal niet) geldt voor	1 (1%)	2	
2 geldt voor	5 (6%)	3	28
3 geldt voor	19 (22%)	38	19
4 geldt voor	46 (56%)	39	40
5 (zeer veel) geldt voor	11 (13%)	2	
gemiddelde score	3.8	3.4	

Ook op dit punt wordt nog steeds vooruitgang geboekt. In een paar gevallen is dat nog niet zo. Daar wordt bijvoorbeeld gemeld: *“Problematiek in de stad belemmert de voortgang van het samenwerkingsverband”*. ;

In de toelichtingen worden enkele voorbeelden genoemd, van hoe de groeiende cohesie zich uit:

-*“het samenwerkingsverband is van grote betekenis voor de scholen”*;

-*“het ontbreken van SVO-LOM is opgevangen, orthopedagoog wordt ingezet en in het 1^e jaar heeft men een SVO-LOM-achtige structuur. Praktijkonderwijs komt ook in dezelfde onderwijsvoorziening. Angst dat civiel effect van de BBL verloren gaat als de ondergrens niet bewaakt wordt”*;

- *“de sfeer is goed. Zorg wordt sterker; Vooral het netwerk zorgcoördinatoren zorgt voor een steeds beter begrip en afstemming”*.

Bijlage 1 Lijst van gebruikte afkortingen

AOC	Agrarisch opleidingencentrum
BAO	Basisonderwijs
BBL	Basisberoepsgerichte leerweg
BVE	Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie
IDU	In-, Door-, en Uitstroomgegevens
ISP	Intra-sectoraal programma
LWOO	Leerwegondersteunend onderwijs
LWT	Leerwerktrajecten
OPDC	Orthopedagogisch-didactisch centrum
PCL	Permanente commissie leerlingenzorg
PO	Primair onderwijs
PrO	Praktijkonderwijs
ROC	Regionaal Opleidingencentrum
REC	Regionaal Expertisecentrum
RMC	Regionale Meld- en Coördinatiefunctie
RVC	Regionale verwijzingscommissie
SWV	Samenwerkingsverband
VMBO	Vorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
VO	Voortgezet onderwijs
VSV	Voortijdig schoolverlaten